

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

Магістерська робота

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО-
ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала: Соболь Катерина Олегівна,
Магістрантка спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту
«   » _____ 2023 р.

Науковий керівник:
д-р філософії, ст. викл. В.М. Аторіна

Завідувач кафедри
_____ Л.П. Загородня

Дата захисту: «   » грудня 2023 р.

Оцінка _____

Підпис членів ЕК:

_____
_____
_____

Глухів – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.....	8
1.2. Структура мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.....	16
1.3. Характеристика художньо-продуктивної діяльності та методика її організації з дітьми старшого дошкільного віку	22
Висновки до першого розділу.....	38
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	39
2.1. Вивчення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку	39
2.2. Система роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності.....	56
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	63
Висновки до другого розділу	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку освіти в нашій країні зазнає суттєвих змін. Відбувається модернізація змісту освіти, впроваджуються нові педагогічні підходи щодо естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Естетичне виховання є важливим компонентом дошкільної галузі, який вимагає уваги зі сторони вихователів закладів дошкільної освіти та батьків вихованців. На важливості реалізації завдань естетичного виховання щодо дітей дошкільного віку наголошується у Законі «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти України. Зокрема, у нормативно-правових документах акцентовано увагу на важливості та необхідності забезпечення художньо-естетичного розвитку дошкільників 5-6 років й опанування ними вміннями використовувати різні засоби та види образотворчої діяльності, що в цілому сприятиме набуттю мистецько-творчої компетентності. Формування цієї компетентності має важливе значення для розвитку особистості, культурної спадщини, науки та суспільства в цілому.

Згідно Концепції дошкільної освіти, заклад дошкільної освіти XXI століття має плекати творчу особистість, здатну до самоосвіти і саморозвитку, здатну опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання та вміння для творчого розв'язання проблем [30].

Базовий компонент дошкільної освіти визначає одним із пріоритетних напрямів «Дитина у світі мистецтва» і ставить завдання формування таких компетентностей, завдяки яким дитина виявляє здатність «реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [2].

Забезпечення можливості художньо-творчого самовираження кожної дитини має відбуватися через формування елементарних мистецьких навичок.

Формуванню мистецько-творчої компетентності дошкільників приділяють увагу вітчизняні педагоги О. Дронова, Н. Каньоса, І. Ликова, О. Половіна, А. Федорович, Л. Шульга та інші.

А. Федорович підкреслює, що мистецтво пов'язане з художньою культурою, є її основою, і тому фактично характеризує художню діяльність людини. Основним поняттям мистецтва є художній образ, який втілюється різними засобами і формами. Це поєднання чуттєвого і раціонального. Але малюки наповнюють світ образами своїх уявлень, фантазувань, втілюють персонажів казок, зображують життя у грі, театрі, рухах, що варто розглядати як основу елементарних художньо-естетичних здібностей [37]. Вихователь має бути не просто надавачем послуг, а особистістю, яка здатна до змін, розвитку та вдосконалення, особистістю, яка зможе сформуванню у дітей мистецько-творчу компетентність, застосувавши свою педагогічну майстерність.

Вчені стверджують, що художньо-продуктивна діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості (Л. Божович, Т. Комарова, В. Мухіна, Н. Сакуліна, Є. Фльоріна). Особливості навчання дітей дошкільного віку малюванню, ліпленню, аплікації відображено в працях Р. Арнхейма, Г. Григор'євої, Т. Доронової, Н. Дяченко, Т. Казакової, А. Казарян, Н. Кириченко, Т. Комарової, В. Косминської, В. Котляра, Г. Лабунської, І. Ликової, Б. Маршак, Ю. Полуянова, Л. Редькіної, Н. Сакуліної, О. Трусової та ін.

Сучасний етап модернізації дошкільної мистецької освіти пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу до змісту та організації художньо-естетичного процесу в закладах дошкільної освіти. З огляду на це актуалізується потреба у формуванні мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, що і зумовило вибір теми магістерської роботи «Формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності».

Об'єкт дослідження: процес формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: система роботи з формування мистецько-творчої компетентності в старших дошкільників засобом художньо-продуктивної діяльності.

Мета дослідження теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з питань формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності.

2. Охарактеризувати художньо-продуктивну діяльність як ефективний засіб формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників.

4. Розробити та експериментально перевірити систему роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності.

Гіпотеза: формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників буде ефективним, якщо під час організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти впровадити систему роботи з дотриманням таких умов: організація системи занять з формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників засобом художньо-продуктивної діяльності; впровадження проєктної діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти; здійснення взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань формування мистецько-творчої компетентності.

Для досягнення мети й розв'язання окреслених завдань використано такі **методи дослідження:**

- **теоретичні** – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення матеріалів психолого-педагогічної літератури з метою формування уявлення про актуальність досліджуваної проблеми, її сутність та ступінь розробленості, визначення концептуальних засад формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників;

- **емпіричні** – бесіда, анкетування, спостереження за художньо-продуктивною діяльністю в закладі дошкільної освіти, вивчення продуктів діяльності старших дошкільників із метою діагностики рівнів сформованості означеної компетентності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) з метою перевірки ефективності системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в старших дошкільників;

- **методи математичної статистики** – для обробки результатів всіх етапів педагогічного експерименту, перевірки їх об'єктивності.

База дослідження: Сумська область, Шосткинський район, місто Глухів, Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) «Журавка».

Наукова новизна дослідження полягає у формуванні мистецько-творчої компетентності засобом художньо-продуктивної діяльності; удосконаленні методики дослідження сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичне значення дослідження полягає в здійсненні теоретичного аналізу процесу формування мистецько-творчої компетентності в старших дошкільників; уточненні поняття «мистецько-творча компетентність»; обґрунтуванні і розкритті організації системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення дослідження полягає в розробці й апробації системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності. Матеріали проведеного дослідження можуть бути використані в закладах

дошкільної освіти, в процесі підготовки здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження представлено у виступах на науково-практичних конференціях, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми підготовки майбутніх педагогів до інновацій в професійній діяльності» (м. Одеса, 25-26 жовтня 2022 р.), Всеукраїнській з міжнародною участю науково-практичній очно/дистанційній конференції «Інноваційні процеси в дошкільній освіті : теорія, практика, перспективи» (м. Житомир, 10-11 листопада 2022 р.), V Всеукраїнській студентській науково-практичній інтернет-конференції «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (м. Глухів, 15-16 березня 2023 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний освітній процес: сутність та інноваційний потенціал» (м. Одеса, 22-23 травня 2023 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна дошкільна освіта: реалії та перспективи» (присвяченої Міжнародному Дню захисту дітей і Всесвітньому Дню батьків) (м. Ізмаїл, 1 червня 2023 р.), VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Дитинство XXI століття: інноваційна освіта» (м. Кременчук, 27 жовтня 2023 р.), IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи» (м. Глухів, 19-20 жовтня 2023 р.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в одній публікації на тему «Формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності».

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 119 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти, стартовою платформою особистісного розвитку дитини. Зміст та організація освітнього процесу у сфері дошкільної освіти максимально активізує діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізації її творчих задумів та мрій. Мистецтво є своєрідним показником рівня культури суспільства та особистості зокрема. Мистецька освіта в дошкільні роки не лише збагачує та розвиває особистий, індивідуальний досвід ставлення дитини до світу, а й допомагає їй опанувати уміння проникати у внутрішній світ іншої особистості, бачити та відчувати світ, переданий митцями.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подані такі значення слова «мистецтво»: «творче відображення дійсності в художніх образах, творча художня діяльність», «сфера творчої художньої діяльності», «досконале вміння в якійсь справі, галузі; майстерність» [6]. Вчений-педагог О. Ростовський в навчально-методичному посібнику «Теорія і методика музичної освіти» поняття «мистецтво» тлумачить як «естетичне освоєння світу в процесі художньої творчості – особливого виду людської діяльності, що відображає дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів; одна з форм суспільної свідомості» [35].

Р. Арнгейм був австрійським психологом і естетиком, який зробив важливий внесок у розуміння мистецтва і способу сприймання мистецтва. Він

розглядав процес творчого сприймання як важливий аспект розвитку індивіда, включаючи дітей. Її

Основні ідеї Р. Арнгейма, які можуть бути важливими для розвитку мистецько-творчої компетентності у дітей, включають:

- сенсорне сприймання мистецтва. Р. Арнгейм вважав, що сприймання мистецтва починається зі сприймання сенсорних вражень, таких як кольори, форми, звуки тощо. Для старших дошкільників важливо створювати оточення, де вони можуть досліджувати різноманітні мистецькі матеріали і враження.

- розвиток творчості і уяви. Р. Арнгейм підкреслював важливість розвитку творчих здібностей та уяви у кожного індивіда. Він підтримував ідею створення середовища, яке сприяє дитячій творчості та експериментуванню.

- важливість спілкування і обміну ідеями. Р. Арнгейм вважав, що спілкування з іншими і обмін ідеями є ключовим для розвитку мистецького сприймання і творчості. Групові мистецькі проекти та спільні діяльності можуть сприяти цьому процесові.

- важливість власного досвіду і вражень. Діти повинні мати можливість особисто досліджувати мистецтво і створювати власні враження і інтерпретації. Це сприяє розвитку їхньої особистої мистецької компетентності.

Таким чином, погляди Р. Арнгейма на мистецтво та сприймання мистецтва є корисними при розробці методик та програм для формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників, зокрема, через створення стимулюючого мистецького оточення та сприяння розвитку їхньої творчості і уяви.

Мистецтво – це вираз творчого потенціалу та ідеї через різноманітні форми виразу, такі як живопис, музика, література, театр, скульптура, танець, кіно та багато інших. Це сфера, в якій люди виражають свої емоції, думки, переживання та сприймають навколишній світ через творчий процес.

Розвиток творчості завжди був невід'ємною складовою виховного процесу в системі освіти. У сьогодишніх умовах це набуває особливої актуальності, нового звучання та підходів.

Поняття «творчість» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови позначається як: «діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей», «діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку», «те, що створено внаслідок такої діяльності, сукупність створеного кимось», «здатність творити, бути творцем» [6]. В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка вказано, що «творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення» [8].

Творчість – це процес створення нових ідей, концепцій, образів, продуктів або рішень, який включає в себе виразність, оригінальність та інноваційний підхід. Це активний процес, в якому людина використовує свою уяву, знання, навички та талант для створення чогось нового і цінного.

Сьогодні однією з важливих проблем удосконалення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Естетичне виховання – це процес формування і розвитку естетичних смаків, сприйняття краси, розвитку художньо-творчих здібностей та культурних цінностей особистості. Основна мета естетичного виховання полягає в розвитку естетичної свідомості і формуванні здатності особистості сприймати, розуміти, цінувати і створювати красу в різних сферах життя, включаючи мистецтво, природу, культуру, архітектуру, дизайн і багато інше [18].

Естетичне виховання є важливою частиною загального виховного процесу, яка сприяє розвитку особистості, розширенню культурного кругозору і стимулює творчий потенціал дошкільників. Основні завдання естетичного виховання включають:

- Розвиток естетичного смаку.

- Сприяння творчому розвитку.
- Формування естетичних цінностей.
- Розширення культурного кругозору.
- Розвиток сприймання і виразності.
- Розвиток емоційного інтелекту.
- Стимулювання креативності і інновацій.
- Підвищення якості життя.
- Виховання громадянина-культурної людини [18].

Воно сприяє розвитку гармонійної особистості, збагаченню духовного світу і розумінню краси у всіх її виявленнях .

Основні аспекти естетичного виховання включають ознайомлення з різними видами мистецтва (малювання, музика, танець, література тощо), розвиток творчого мислення і виразності, розуміння і аналіз культурних цінностей та історії мистецтва, а також активну участь у художньо-творчих діяльностях.

В. Лозниця аналізує естетичне виховання у контексті формування особистості, розглядаючи як найбільш дієвий засіб у становленні культурної та вихованої особи. Механізм естетичного виховання дослідник пояснює через причиннонаслідковий зв'язок, який встановлюється між змістом (знання й уявлення, цінності) зумовлюють виникнення нових, більш вищих форм досвіду, які, у свою чергу, спричиняють зміни у структурі психіки людини. Разом з тим, зміст означеного феномену, на думку автора, розкривається через чотирьох основних ліній:

а) усвідомлення суб'єктом сутності та функцій прекрасного, гармонії у всіх сферах буття людини;

б) формування естетичних смаків, вподобань на основі ознайомлення з різними сферами, зокрема мистецтва, побуту, праці (краса праці і краса знарядь праці);

в) формувати необхідність у прекрасному, гармонії, вміння відшукати гармонію у навколишньому світі;

г) прищепити вміння цінувати весь спектр зовнішнього світу крізь призму естетичних категорій – краси, гармонії, а також і доцільності [39].

Загальна мета естетичного виховання полягає в розвитку естетичної свідомості, формуванні мистецько-творчої компетентності, а також здатності цінувати красу та розуміти її значення в культурному житті.

Результатом естетичного виховання є сформована мистецько-творча компетентність. З огляду на те, що в основі структури «мистецько-творча компетентність» базовим є поняття «компетентність», розглянемо його визначення в контексті нашого дослідження. Зазначимо, щовідсутня одноставність у його тлумаченні в довідкових джерелах та законодавчій базі, що підтверджує складність досліджуваного терміна.

В «Словнику професійної освіти» С. Гончаренка компетентність тлумачиться як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, а саме: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [34].

В. Кремень визначає компетентність як коло питань, в яких людина добре розуміється, її набуття молодю людиною відбувається не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, унаслідок впливу середовища тощо [13].

Сутність та особливості феномену «компетентність» досліджували такі науковці: Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, Л. Лисогор, Т. Піроженко, О. Пометун, О. Савченко, Л. Сохань та інші. Вчені тлумачать поняття «компетентність» з різних позицій, виокремлюючи конкретні її типи (базові, життєві, особистісні, ключові, інтелектуальні та ін.). Здебільшого цей термін розуміють не лише як «набір знань, умінь і навичок», а й як «здатність діяти» у певній сфері активності. При цьому здібності, досвід та досягнення вважають показниками розвитку та сформованості конкретного типу компетентності, синтез яких утворює своєрідну систему характеристик особистості. Такий комплекс інтегрованих рис (ознак) постійно змінюється та

поглиблюється, поєднуючи у такий спосіб комбінації індивідуальних цінностей, якостей, здатностей.

Компетентнісний підхід відповідно до вікових можливостей дітей визначає зміст освітніх напрямів нової редакції Базового компонента дошкільної освіти. Формування мистецько-творчої компетентності в дітей дошкільного віку передбачено в змісті освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компонента дошкільної освіти. Цей напрям передбачає розвиток у дітей емоційно-чуттєвого сприйняття об'єктів і явищ довкілля та забезпечення умов для самовираження кожного вихованця в процесі мистецької діяльності [2]. У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти мистецько-творчу компетентність дошкільників визначено, як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності [2].

Різні вчені, методисти, педагоги та дослідники займалися трактуванням поняття мистецько-творчої компетентності в різних контекстах. Деякі із них вивчали цю компетентність у контексті освіти та навчання, інші - у контексті розвитку художніх здібностей та вираження творчого потенціалу особистості.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо.

Введення дитини дошкільного віку у світ мистецтва передбачає:

- розвиток здатності емоційно-чуттєво сприймати об'єкти і явища довкілля;
- забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності.

Реалізація завдань освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» передбачає залучення вихованців до різних видів мистецької діяльності в

умовах, спеціально створених для розвитку їхніх здібностей, формування здатності до самовираження з пріоритетом розвитку емоційної сфери, спрямованість на набуття ними життєвих навичок під час освітньої та самостійної художньої діяльності [31].

В основі організації мистецької освіти дітей дошкільного віку лежать принципи здоров'язбереження, естетичності, практичності, доцільності.

Мистецько-творча компетентність пов'язана із художньо-естетичним розвитком дитини дошкільного віку, що висвітлено в працях І. Білої [36], Н. Ветлугіної [36], О. Дронової [9], О. Половіної [21] та ін. Науковці наголошують на значущості інтеграції різних видів мистецтв в освітній роботі дошкільного закладу та формуванні емоційно-ціннісного ставлення на основі інтересу до мистецької діяльності, задоволення від неї, емоційного відгуку на прояви краси, ціннісного особистісного ставлення, елементарних уявлень про види мистецтва. Завдання з формування елементарних мистецьких навичок спрямоване на забезпечення можливості художньо-творчого самовираження кожному малюкові. За умов поєднання емоційно-ціннісного та діяльнісного компонентів відбувається формування мистецько-творчої компетентності та розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Основними завданнями художньо-естетичного розвитку є:

- сприймання художніх образів у творах мистецтва та предметів довкілля;
- забезпечення умов для вільного експериментування та дослідження навколишнього світу, особливо з художніми матеріалами та засобами;
- збагачення індивідуального досвіду: «осмислене читання» – розпредметнення і опредметнення – художньо-естетичних об'єктів за допомогою уяви та емпатії; інтерпретація художнього образу і змісту;
- удосконалення художньо-творчих здібностей у різних продуктивних видах дитячої діяльності;
- виховання художнього смаку та почуття гармонії, формування художньої картини світу.

Досягнення художньо-естетичного розвитку особистості виявляються через почуття задоволення від процесу та результатів творчої діяльності. Цей розвиток зумовлений впливом мистецтва на зростання рівня художньої та естетичної культури особистості [1].

Мистецько-творча компетентність формується в художньо-продуктивній, музичній, театралізованій та самостійній художній діяльності.

Узагальнюючи дослідження вчених, А. Федорович виокремлює педагогічні умови, що сприяють формуванню мистецько-творчої компетентності дошкільників:

- підтримка життєрадісної емоційної сфери спілкування;
- використання варіативних освітніх засобів впливу на формування інтересів дітей та їх пізнавальної взаємодії з дорослими;
- застосування якісних дидактичних матеріалів, які дають змогу взаємодіяти й розвиватися [37].

Також проблему формування мистецько-творчої компетентності в дошкільників у науково-педагогічній літературі порушує О. Половіна. Вона, зокрема, звертає увагу на те, що мистецька освіта не має на меті виховання професійних митців, а є інструментом творення дитини як особистості і збереження її унікальності. І тому на перший план у мистецькій освіті виходять не теоретичні й технічні орієнтири, а емоційні та чуттєві, які сприяють розвитку у дитини емпатії [28].

О. Половіна виділяє дві умови, що сприятимуть формуванню мистецько-творчої компетентності:

- 1) розвиток у дитини здатності емоційно-чуттєво сприймати об'єкти і явища довкілля;
- 2) забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності [28].

Таким чином, ми бачимо, що формування мистецько-творчої компетентності дуже складний і багатовимірний процес і необхідний цілий комплекс форм і методів для її розвитку у дітей старшого дошкільного віку.

Поняття «мистецько-творча компетентність» активно вивчається та розробляється в галузі педагогіки, мистецтва, психології та інших наук. Це комплексне поняття включає в себе різні аспекти мистецтва і творчості, а також здатність особистості до вираження себе у різних художніх формах. Ми погоджуємося з вищенаведеними трактуваннями сутності «мистецько-творчої компетентності». У них увагу акцентовано на знаннях, уміннях, навичках, досвіді.

Отже, проаналізовано сутність понять, які утворюють категоріальний апарат наукового пошуку. Це сприяло глибокому концептуальному осмисленню поняття «мистецько-творчої компетентності». Оскільки поняття мистецько-творчої компетентності старших дошкільників сформоване, нам видається доцільним розглянути структуру означеної компетентності.

1.2. Структура мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Проаналізувавши психолого-педагогічні дослідження з проблеми формування мистецько-творчої компетентності, нами було розкрито зміст таких ключових понять: естетичне виховання, мистецтво, творчість, компетентність, мистецько-творча компетентність. Це, в свою чергу, дало нам змогу виважено підійти до структурного аналізу мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про різноплановість структурування досліджуваного поняття.

А. Шевчук вважає, що мистецько-творча компетентність як особистісне надбання дитини і результат освітньої діяльності в освітньому напрямі деталізується в таких структурних компонентах: емоційно-ціннісне ставлення дитини до світу мистецтва, сформованість знань у царині мистецтв, навички в різних видах мистецької діяльності, участь батьків [40].

А. Федорович виокремлює у структурі мистецько-творчої компетентності дошкільника наступні компоненти:

- емоційний – позитивне чуттєве ставлення до довкілля та творів мистецтва, милування, прояви натхнення, інтересу тощо;
- пізнавальний (знаннєвий) – наявність доступних знань та уявлень про види мистецтва, їхні особливості, засоби виразності, а також про мистецтво як результат діяльності виконавців, митців, творців, художників, акторів і т. д.;
- практичний – сформованість художніх умінь та навичок, самостійне використання безпечних технік роботи, розвиненість творчої уяви тощо;
- ціннісний – вихованість, демонстрація естетичних смаків, уподобань, можливість надання оцінок, власна інтерпретація дійсності;
- творчий – прояви творчих здібностей, ініціативності, самостійності, оригінальності, нестандартності та ін. [37].

У результаті аналізу компонентів мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку виділяємо в структурі зазначеної компетентності дітей старшого дошкільного віку такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний.

Мотиваційно-ціннісний компонент мистецько-творчої компетентності старших дошкільників визначається сукупністю їхніх ціннісних орієнтацій та мотиваційних факторів, які впливають на їхню активність та зацікавленість у мистецтві та творчій діяльності. Основні аспекти цього компонента включають:

- Ціннісні орієнтації.
- Мотивація до творчості.
- Мистецька ідентичність.
- Зацікавленість.
- Сприйняття себе як творця.

Ці аспекти впливають на те, як діти сприймають мистецтво, якість їхньої творчості та активність у мистецькій діяльності. Розвиток мотиваційно-

ціннісного компонента допомагає старшим дошкільникам більш повноцінно розкрити свій мистецький потенціал.

У Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до мотиваційно-ціннісного компонента зазначено, що дитина «емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація; слухання музики, співи, музична гра, музично- ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах; театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю). Отримує задоволення від мистецької діяльності [2].

Мотиваційно-ціннісний компонент є дуже важливим. Він є першим компонентом, який закладає основу формування мистецько-творчої компетентності. Безперечно, його формування тісно пов'язане з домінуючими цінностями, які впливають на творчий процес, сприйняття мистецтва та його створення. До них належать:

- естетичні цінності (уявлення про красу, гармонію, баланс та виразність);
- культурні цінності (традиції та соціально-культурні норми);
- особистісні цінності (індивідуальні переконання, інтереси);
- етичні цінності (норми моралі та етики).

Формування всіх компонентів мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку нерозривно пов'язано із комплексом знань, які утворюють *когнітивний компонент*.

Знання – осягнення, розуміння дійсності свідомістю; сукупність відомостей у якій-небудь галузі [13].

У Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до когнітивного компонента зазначено, що дитина «має елементарні уявлення про види мистецтва (художньо- продуктивне, музичне, театральне). Розуміє мистецтво

як результат творчої діяльності митців, виконавців. Виявляє інтерес до творів різних видів мистецтва, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення, висловлює враження від мистецтва, інтерпретує твори. Сприймає та емоційно реагує на художній образ, елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Вирізняє специфіку образу мистецтва художньо-продуктивного, декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, театрального. Розуміє призначення зображувальних матеріалів, театрального реквізиту, атрибутів для образотворчої, театралізованої, музичної діяльності; здатна до реалізації творчого задуму за їх допомогою. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику. Розуміє зміст і колективний характер театральної вистави, знає різні види театру (ляльковий, тіньовий, настільний тощо) [2].

Когнітивний компонент включає в себе різні аспекти розвитку, які впливають на їхню здатність сприймати, аналізувати та розуміти мистецтво та творчу діяльність. Основні складові цього компонента включають: сприйняття, аналіз та розуміння, творче мислення.

Когнітивний компонент є важливим для розуміння мистецтва, а також для розвитку творчих здібностей у старших дошкільників. Він сприяє розвитку їхнього мислення та уявлення, а також допомагає їм бачити мистецтво як важливу складову культурного спадку.

Наступним важливим структурним компонентом формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку є *діяльнісний*.

До структурних компонентів будь-якої діяльності входять: мотиви, що спонукають суб'єкта діяльності; мета – результат, на який спрямована діяльність; дії, операції та умови, що забезпечують досягнення необхідного результату.

Діяльнісний компонент охоплює активність та практичну взаємодію дітей з мистецькими матеріалами, техніками та інструментами. Цей компонент включає в себе такі аспекти:

- творчість та самовираження (старші дошкільники навчаються виражати свої думки, почуття та уявлення через мистецьку діяльність. Вони створюють свої твори мистецтва, використовуючи різні матеріали і техніки);
- спільна діяльність (у старшому дошкільному віці діти можуть спільно працювати над мистецькими проектами та творчими завданнями) ;
- дослідницька активність (діти вчаться спостерігати, аналізувати та досліджувати мистецькі явища та твори, а також розуміти їх контекст і значення).

У Базовому компоненті дошкільної освіти відповідно до дія компонента зазначено, що дитина «пов'язує яскравість образу, зміст твору з кольорами, композицією, формою; звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами; мімікою, жестами, римами, монологами, діалогами. Здатна розрізнити основні жанри живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, казковий, анімалістичний), музики (вокальні, інструментальні), вистави різних театрів (ляльковий, музичний). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати і услуховуватися в довкілля для бачення краси у побуті та мистецтві, набувати художньо- продуктивного досвіду мистецької діяльності. Володіє доступними техніками та відображає ними життєві враження та почуття. Виявляє вміння використовувати техніки художньо-продуктивної та декоративно-ужиткової діяльності, експериментує з зображувальними матеріалами, створює художні образи. Має найпростіші навички виконавської культури (декламує, передає рухами характерні ознаки персонажу) та культури глядача (володіє елементарною культурою поведіння під час свят, концертів в освітніх та мистецьких закладах). Має домірні вікові навички співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музикальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі. Виявляє навички образного мовлення, акторські здібності. Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в театралізовані дії. Ідентифікує почуття та вчинки персонажів із

власними. Використовує побутові речі як атрибути театралізованої діяльності. Співпрацює з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами, й дорослими заради спільного успіху під час мистецької діяльності художньо-продуктивної, музичної, театралізованої, розваг, свят. Відгукується на пропозиції щодо оздоблення інтер'єру (на свята), долучається до дорослих під час декорування приміщення. Виявляє елементи естетичного смаку та підтримує естетичні прояви у побуті (доцільність вибору одягу до ситуації, культура прийому їжі, сну, відпочинку та праці, культура поведінки й дотримання елементарних правил етикету під час святкування). Демонструє за власним бажанням досвід мистецьких дій у самостійній художній діяльності. Виявляє елементарні навички рефлексії —обмірковує з іншими свій мистецький досвід, враження, ставлення до мистецької діяльності.».

Діяльнісний компонент допомагає старшим дошкільникам розвивати практичні навички та досвід у мистецькій діяльності, а також сприяє їхньому творчому розвитку та самовираженню.

Реалізація завдань освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компоненту дошкільної освіти передбачає залучення вихованців до різних видів мистецької діяльності в умовах, спеціально створених для розвитку їхніх здібностей, формування здатності до самовираження з пріоритетом розвитку емоційної сфери, спрямованість на набуття ними життєвих навичок під час освітньої та самостійної художньої діяльності. В основі організації мистецької освіти дітей дошкільного віку лежать принципи здоров'язбереження, естетичності, практичності, доцільності [2].

Мистецько-творча компетентність дитини означає її здатність використовувати свій творчий потенціал, щоб досягти бажаного результату в мистецтві. Вона базується на розвинених емоціях та почуттях у відношенні до різних видів мистецтва і здатності застосовувати мистецькі навички в різних ситуаціях, включаючи навчання та самостійну творчу діяльність.

Отже, між усіма компонентами структури мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку існує тісний зв'язок і вони не

можуть існувати один без одного. У процесі наукового аналізу досліджуваної проблеми нами було визначено й науково обґрунтовано її структуру, що містить такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний. Усі вони, на нашу думку, повною мірою відображають структуру зазначеної компетентності та дозволяють стверджувати, що вона складна система, формування якої потребує постійного дослідження її складників.

1.3. Характеристика художньо-продуктивної діяльності та методика її організації з дітьми старшого дошкільного віку

Розвиток мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку здійснюється у процесі художньо-продуктивної діяльності та через залучення дітей до різних видів творчості.

Художньо-продуктивна діяльність – це художньо-творча діяльність дошкільника, яка дає змогу дитині втілити свої задуми та реалізувати творчі здібності, незалежно від дорослого. Головне завдання художньо-продуктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку полягає в емпіричному, чуттєвому пізнанні світу; вихованні пізнавальної і творчої активності, спрямуванні її на естетичне сприйняття мінливості й різнобарвності світу, його краси; осмисленні краси в усіх її формах, а також естетичних якостей предметів та об'єктів оточуючого; особливості, неповторності, що передана в яскравих кольорах, цікавих формах, візерунках, розписах, малюнках; прилученні дитини до світу мистецтва.

Художньо-продуктивна діяльність дітей – це процес, під час якого діти взаємодіють з різноманітними мистецькими матеріалами та техніками, щоб створити свої твори мистецтва. Вона має важливе значення для розвитку дітей, оскільки вона сприяє їхньому творчому мисленню, самовиразності, емоційному розвитку та креативності [39].

Основні аспекти художньо-продуктивної діяльності виділяються вченими, педагогами та мистецтвознавцями в рамках досліджень, освітніх

програм і методичних матеріалів. Ці аспекти допомагають краще розуміти та навчати художньому творчості і включають такі ключові елементи: самовираз, розвиток моторики, фантазія та творчість, пізнання світу, емоційний розвиток, співпраця та взаємодія [39].

Художньо-продуктивна діяльність дітей є важливою складовою їхнього розвитку, сприяє формуванню творчого мислення, самовиразності та позитивного ставлення до навколишнього світу.

До художньо-продуктивної діяльності відноситься малювання, ліплення та конструювання, аплікація.

Малювання – це створене зображення на площині за допомогою формоутворювальних плям, ліній та форм [16].

З усіх видів художньо-продуктивної діяльності дитяче малювання найбільш вивчене. Інтерес до нього з'явився у 80-ті роки XIX ст., а вивчення дитячого малюнка триває й досі. В педагогічних дослідженнях Г. Лабунської, Н. Сакуліної, Є. Фльоріної розкриті глобальні проблеми дитячого малюнка. У малюнку Є. Фльоріна вивчає його характерні особливості (своєрідність ліній, форми, кольору, розміщення на аркуші), звертає увагу на специфіку цих рис, притаманних малюванню дошкільнят, пропонує періодизацію дитячого малювання. Н. Сакуліна зробила висновок, що важливо формувати в дітей уявлення про колір, просторове розташування, величину, масу, рух, які допоможуть дитині створити зображення. Дослідниця звертає особливу увагу на подвійне ставлення дітей до кольору: як прикраси і як засобу виразності малюнку.

В галузі психології М. Волков у своїх дослідженнях розглядає проблеми сприймання предмета і малюнка, кольору, композиції в діяльності дорослого художника та дитини [36].

В. Кирієнко та Б. Сазонт'єв основну увагу в своїх дослідженнях приділяють проблемі розвитку зображувальних здібностей, вивченню особливостей їхнього формування [36].

Т. Лазарь вивчала специфіку виразних засобів у різних видах малювання. Групуєчи засоби, дослідниця виокремлює один із них як домінуючий у кожному виді малювання. Так, у предметному малюванні головним вважає лінію, за допомогою якої створюється форма, різноманітність цих форм (круглих, прямокутних, їхнє поєднання), у сюжетному – композицію; в декоративному – колір. Таке виокремлення засобів виразності може бути умовним, оскільки в кожному виді малювання всі засоби перебувають у єдності [36].

Розвиток у дітей старшого дошкільного віку відчуття кольору як одного з найвиразніших засобів у малюванні та декоративно-ужитковій діяльності найповніше розкрито в дослідженнях Л. Пантелєєвої, Р. Смирнової.

Композиція як один з основних засобів виразності в малюванні дітей вивчалася Г. Підкурғанною. Вона розробила прийоми розвитку композиційних здібностей дітей у предметному і сюжетному малюванні.

Отже, короткий аналіз досліджень з дитячого малювання показав, що цей вид образотворчої діяльності привертає найбільшу увагу художників, психологів, педагогів і має різні аспекти вивчення. Психологи переважно розглядають малювання з погляду розвитку у дитини логічного мислення, сенсорних здібностей, засвоєння соціального досвіду. Дослідження педагогів спрямовані на вивчення окремих видів малювання (предметного, сюжетного, декоративного), навчання дітей засобів художньої виразності малюнка.

На цих заняттях з малювання старші дошкільники ознайомлюються з різними способами створення малюнка, зображальними матеріалами, приладдям, техніками.

Методика проведення малювання в закладі дошкільної освіти для старших дошкільників повинна бути спрямована на розвиток творчих навичок та виразності дітей, а також на підтримку їхнього фізичного і когнітивного розвитку. Ось кілька кроків і порад для проведення занять з малювання в старшій групі закладу дошкільної освіти:

- забезпечте необхідні матеріали (перш за все, вам потрібно мати наявності малюнки, фарби, кольорові карандаші, пензлі, папір, ватмани, а також захист для одягу).

- обрана тема і завдання (ви можете вибрати певну тему для кожного заняття малювання або дати дітям вибір. Завдання можуть включати створення конкретних образів (наприклад, казкових персонажів), вільного малювання, абстракцію або використання певних технік (наприклад, акварель або колаж).

- створення комфортного середовища (важливо, щоб діти відчували себе комфортно під час малювання. Забезпечте достатній простір для роботи, підкажіть дітям, як правильно користуватися матеріалами і дайте їм можливість вибирати місце для творчості).

- заохочення до самовираження (спонукайте дітей висловлювати свої почуття, думки та уявлення через малювання. Завдання можуть бути відкритими, сприяючи творчому мисленню).

- подяка і заохочення (підкреслюйте та відзначаєте творчість дітей. Запитуйте про їх роботи, питаєте, що вони хотіли виразити через малюнок, і надихайте їх на подальші спроби).

- використання мистецьких технік і матеріалів (розгляньте використання різних мистецьких технік і матеріалів, таких як акварель, пастелі, колаж, щоб розширити досвід дітей і дозволити їм експериментувати зі знаннями).

- виставка робіт (щоб заохотити дітей та показати їхні досягнення, можна регулярно проводити виставки їхніх малюнків для батьків та інших дітей закладу дошкільної освіти).

Загальний підхід до малювання в старшій групі закладу дошкільної освіти має сприяти творчому розвитку, самовираженню і розширенню художніх навичок дітей.

Ліплення – вид образотворчої (художньо-продуктивної) діяльності, в якому дошкільник за допомогою м'яких зображувальних матеріалів створює

об'ємні образи повної або часткової тривимірності, що мають висоту, ширину, товщину [16].

Ліплення є різновидом скульптури, яка передбачає роботу не лише з м'якими матеріалами, а й з твердими (мармур, граніт та інше). Основним виразним засобом ліплення є пластичність. Завдяки пластичності матеріалу дитина передає динаміку рухів, оскільки під впливом пальців форма змінює свої окреслення, фігурка набуває різних поз, поворотів, нахилів тощо. Реальність об'єму, відчуття його долонями, кінчиками пальців сприяють активним діям дитини з виліпленою фігуркою. Вона легко пересуває її у просторі (ближче, далі від себе), оглядає, обстежує її з усіх боків.

Старші дошкільники ліплять різні предмети, фігурки людей, тварин. Як і в малюванні, у ліпленні важливе місце посідає сюжет (створення композицій з кількох фігурок із певним композиційним центром). Виліплений предмет, фігурка для дитини (особливо молодшого дошкільного віку) часто стає іграшкою, з якою вона поводить себе як із живою істотою. У процесі цієї гри дитина взаємодіє з нею як в реальній життєвій ситуації. Якщо в малюванні колір є одним із яскравих виразальних засобів, то в ліпленні його роль обмежена. Колір використовується переважно в декоративному ліпленні під час розфарбування виліплених із глини фігурок (найчастіше за мотивами народних іграшок).

Пластичність матеріалу та об'ємність зображуваної форми дають змогу дошкільнятці оволодіти деякими технічними прийомами в ліпленні швидше, ніж у малюванні. Наприклад, передача рухів малюнку – складне завдання, яке потребує довготривалого навчання, у ліпленні вирішення цього завдання полегшується. Дитина спочатку ліпить предмет у статичному положенні, а пізніше згинає його частини відповідно до задуму.

Передача просторових співвідношень предметів у ліпленні також спрощується – об'єкти, яку реальному житті, розставляються один за одним, ближче і далі від центру композиції. Питання перспективи в ліпленні знімається.

Основним виражальним засобом в ліпленні є передача об'ємної форми.

У теорії образотворчої діяльності порівняно з малюванням особливості ліплення вивчені недостатньо.

Найповніше проблема художньо-образного начала в ліпленні дітей старшого дошкільного віку розкрита в дослідженні Н. Халезової. Вона також наголошує, що діти використовують багато засобів виразності, якими володіє скульптор, хоча їхнє використання залежить від особливостей психічного і фізичного розвитку дітей. Н. Халезова стверджує, що зображення руху в ліпному образі є основним засобом виразності.

Дослідження Н. Халезової, Ю. Максимова, Г. Вишньової розкрили можливості ліплення в художньому розвитку старших дошкільнят. Ліплення передбачає виготовлення фігурок за мотивами народних іграшок, має місце також створення рельєфних і барельєфних зображень [36]. Тому тут справедливою є думка Т. Казакової, що декоративне ліплення в системі занять із зображувальної діяльності в дитячому садку слід виокремити.

Отже, аналіз досліджень показує, що ліплення як вид образотворчої діяльності ділиться на предметне, сюжетне і декоративне. Кожен з цих підвидів має свої специфічні виразні засоби, за допомогою яких дитина може створювати виразний образ, скульптурні композиції.

Основними засобами виразності в предметному ліпленні є форма та об'єм; у сюжетному – ритм, композиція, силует; у декоративному – ритм, симетрія, колір.

На цих заняттях з ліплення діти старшого дошкільного віку ознайомлюються з іншою категорією світосприймання, пізнання та відображення дійсності. Гдеться про створення об'ємного зображення за допомогою пластичних матеріалів. Колір вже не відіграє такої важливої ролі, як у малюванні, тому провідними матеріалами, з якими працює дитина, стають глина, віск, тісто, пластилін, а також сніг, пісок, пап'є-маше.

Заняття ліпленням теж можна класифікувати як предметне, сюжетне, декоративне. У кожному з них є провідна педагогічна мета: оволодіння певним виражальним засобом (форма, композиція, декор).

Завдання занять з ліплення в старшій групі:

- розвивати емоційне сприйняття творів мистецтва скульптури, вміння розуміти задум скульптора, особливості пластичної форми, силуету, динаміки, виражальні можливості матеріалів (камінь, мармур, метал, дерево, скло, формопласт);
- ознайомлювати дітей з різними видами скульптури, вчити розуміти призначення кожного виду (монументальна – увічнює значні історичні події, ушляхує видатних людей; монументально-декоративна – прикрашає архітектуру, парки, дитячі майданчики, набережні, сквери; станкова – прикрашає приміщення, виставляється в музеях, художніх салонах; скульптура малих форм – прикрашає інтер'єр, колекціонується, використовується для ігор);
- сприяти формуванню навичок скульптурного сприймання предметів, помічати головні і найбільш характерні, яскраві риси зовнішнього вигляду моделі, зосереджувати увагу на головних пропорціях, характерних позах об'єктів в тих чи тих рухах;
- користуватися різними способами створення предметів ліплення: конструктивним, пластичним (скульптурним), комбінованим; надавати перевагу пластичному способу, що полягає у витягуванні частин з цілого шматка глини чи пластиліну, допомагає більш точно дотримуватися пропорцій, передавати рухи, міцно закріплювати частини предмета за допомогою стеки, естетично обробляти поверхню виробів (згладжувати, декорувати, передавати фактуру наліплюванням, нанесенням рельєфів тощо);
- розвивати відчуття причетності до творчого процесу створення скульптурного образу, власне ставлення до трактування образів, до їхньої фантастичної інтерпретації в окремих випадках, що робить зображення цікавим і до певної міри незвичайним;

- ліпити з натури, по пам'яті, за уявленням та уявою, розвивати зорову пам'ять, спостережливість, фантазію;
- формувати психологічну установку щодо можливостей пошуку задуму власної скульптури за власними спостереженнями, наслідками розглядання скульптур, мотивами літературних творів, фантазією тощо;
- розвивати зорову і рухову координацію, дрібну мускулатуру пальців, формувати базові характеристики особистості: допитливість, ініціативність, креативність [36].

Розпочинається ліплення в старшій групі з найпростіших, відомих дітям предметів (овочів, фруктів, грибів). Проте спосіб їх зображення більш складний, ніж в попередніх групах, – з натури. Працювати з натури в буквальному сенсі діти старшої групи ще не можуть, оскільки в них іще не сформовано зорової і рухової координації. Натура тут виступає як підказка, наочний приклад у роботі. Корисно те, що діти звернуть увагу на характерні форми предметів, їхні пластичні властивості (морква – конус, кавун – куля, гарбуз – приплюснена куля тощо). Виліплюючи яблука різних сортів, зазначають, що вони мають індивідуальну форму, її характерні особливості залежно від сорту.

Проведення занять з ліплення в старшій групі закладу дошкільної освіти може бути цікавим та розвиваючим процесом. Ось кілька кроків і порад для методики проведення ліплення в даному віці:

- підготовка матеріалів: Забезпечте необхідні матеріали, такі як глина або пластилін, ліплення інструменти, ножиці, рушники, підставки для робіт. Пам'ятайте, що матеріали повинні бути безпечними для використання дітьми.
- тема і завдання: визначте тему для ліплення або дайте дітям вибір. Завдання може бути пов'язане з конкретною темою (наприклад, тварини, рослини, транспорт), або це може бути вільне ліплення, де діти вільно виражають свої ідеї.
- демонстрація та інструкції: поясніть дітям, як користуватися матеріалами та інструментами, а також які техніки можна використовувати

для ліплення. Дайте приклади і демонстрації, як створити основні форми та деталі.

- сприяйте творчості: надихайте дітей до створення власних ідей та форм. Поохочуйте їх експериментувати з формами, текстурами та кольорами.

- розвивайте моторику: ліплення сприяє розвитку моторики дітей. Завдання може включати створення дрібних деталей та великих форм, що сприяє розвитку дрібної моторики рук.

- спільні проєкти: розгляньте можливість проведення спільних проєктів, де діти працюють над однією великою скульптурою або створюють колективну ліплєну композицію.

- заохочення до висловлення: запитуйте дітей, які історії чи оповідання можуть бути пов'язані з їхніми ліпленнями. Це стимулює їхню уяву та мовленнєвий розвиток.

- оцінка і подяка: підкреслюйте і відзначаєте творчість дітей. Запитуйте, як вони відчуються щодо своїх робіт та давайте їм можливість підтримувати один одного.

- виставка робіт: організуйте виставку ліплення, де діти можуть продемонструвати свої творіння батькам та іншим дітям.

Ми переконані, що головною метою проведення ліплення в старшій групі закладу дошкільної освіти є розвиток творчості, самовираження та дрібної моторики, а також сприяння позитивному відношенню до мистецтва та творчості у дітей.

Конструювання – це особливий вид образотворчої діяльності. Воно більше від інших пов'язане із грою. Гра часто супроводжує процес конструювання, виконані дітьми вироби використовуються в іграх.

Конструювання – це створення моделі, приведення до певного порядку і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів. Характерною особливістю процесу конструювання є створення та перетворення (комбінування) просторових уявлень (образів) на основі оволодіння певними

знаннями та вміннями. Конструювання належить до продуктивних видів діяльності, оскільки спрямоване на отримання певного продукту (результату).

Під дитячим конструюванням розуміють процес створення різних конструкцій, моделей, в яких передбачено взаєморозміщення частин та елементів, способи їх з'єднання. Матеріалами для дитячої конструктивної діяльності є: дитячий будівельний матеріал, спеціальні конструктори (дерев'яні, металеві, пластмасові); папір, картон, тканина, природний, викидний матеріали. Дослідження педагогів і психологів свідчать, що конструювання є продуктивним видом діяльності, у процесі якого відбувається розвиток дитини (Л. Артемова, Н. Ветлугіна, А. Давидчук, Т. Комарова та інші.).

Конструктивна діяльність – це практична діяльність, спрямована на одержання певного, заздалегідь задуманого реального продукту відповідно до його функціонального призначення [36].

Конструювання як вид продуктивної діяльності вчені досліджували в різних напрямках: психологічний аспект умов і форм організації конструювання; види конструювання; особливості мислення дитини в процесі конструювання, розвиток творчості в конструктивній діяльності.

Процес конструювання складається з двох етапів: створення задуму та його реалізація.

На заняттях з конструювання діти моделюють з паперу коробочки, вітрячки, скриньки, будиночки-палаці, костюми та декорації, меблі, гаманці тощо. Усе це можна прикрашати аплікаційною технікою.

Завдання конструювання з будівельного матеріалу для дітей старшого дошкільного віку:

- використовувати у конструюванні об'ємні геометричні фігури: куб, призму, циліндр, конус та площинні – квадрат, трикутник, прямокутник, круг;
- вчити дітей самостійно аналізувати об'єкт, визначати в ньому основні частини і деталі, їхні складові, з'ясовувати призначення кожної з них;

- формувати вміння співвідносити розміри окремих частин конструкції з розмірами предметів, що виражають призначення конструкції;
- вчити на основі аналізу зразка знаходити окремі конструктивні рішення;
- формувати у дітей вміння перетворювати зразок відповідно до заданих умов (створювати задуми конструкції відповідно до конкретних умов, аналізувати ці умови і на основі аналізу будувати й контролювати власну практичну діяльність);
- створювати задум конструкції з урахуванням кількох умов, виражених вербально та предметно;
- самостійно добирати будівельний матеріал відповідно до задуму;
- вчити дітей споруджувати різні будови, об'єднані спільним змістом;
- планувати спільну діяльність; колективно створювати задуми будов і реалізувати їх [36].

У навчанні дітей цього віку конструювання переважно використовуються прийоми, які спираються на уявлення та уяву дітей, вміння виконувати вказівки чи керуватися малюнками, фотографіями, макетами, моделями. Зразок будови, виконаний вихователем, можна використовувати, коли дітям пропонують самостійно перевтілити його відповідно до певних умов, зберігши при цьому задану конструкцію (наприклад, побудувати такий самий будинок, але з трьома під'їздами). Під час пояснення завдання використовують частковий показ нового способу конструювання (наприклад, зробити балкон будинку).

Застосування таких завдань значно активізує мислення дітей, їхню самостійну пошукову діяльність. У результаті формуються узагальнені способи аналізу умов завдань та їхнє співвіднесення з кінцевою метою, що забезпечує чітку і цілеспрямовану практичну діяльність дошкільнят, націлює їх на самостійні пошуки.

Аплікація – один із видів декоративно-ужиткового мистецтва, який використовується для художнього оформлення різних предметів за допомогою

прикріплення до основного тла вирізаних декоративних чи предметних форм. [16].

Процес виконання аплікації має два етапи: вирізування або обривання окремих форм і прикріплення їх до тла. Іноді вирізані частини прикріплюються до тла не повністю, і аплікація виходить частково об'ємною (наприклад, пелюстки квітки). Це надає зображенню більшої виразності.

Через свою узагальненість, декоративність аплікація особливо доступна дітям дошкільного віку. Створення силуетних зображень потребує великої роботи думки та уяви, оскільки у силуеті відсутні деталі, які інколи є основними ознаками предмета.

Старші дошкільнята вже більш свідомо ставляться до аплікації як виду декоративної техніки. Вони можуть не поспішати з наклеюванням, а маніпулювати створеними формами, вивчати композиційні можливості тла. Діти активно використовують для аплікацій різні матеріали, які може запропонувати педагог: кольоровий папір, тканини, хутро, пір'я, насіння, соломку. Експериментування з матеріалом, наслідування зразка креативної поведінки педагога (міркування вголос у ситуаціях вибору, коментар під час розглядання виробів з аплікаційною технікою) створює сприятливі умови для «винайдення» нових способів аплікаційної техніки. Наприклад, створення об'ємної аплікації, колажів (поєднання різних матеріалів. готових форм), декоративних фризів, витинанок. Усі прийоми та способи вирізування (скіадання навпіл, силуетне; складання «гармошкою». по діагоналі га ін.) діти «відкривають» для себе і опановують, спираючись на мислення. Педагог не поспішає «показати» або «продемонструвати» дитині спосіб чи прийом, він створює ситуацію активного мислення, обговорення раціонального способу, який дасть змогу, наприклад, одночасно отримати кілька однакових форм (для візерунка, квітучої гілки, квітки або грибочків на галявинці тощо). Симетричне вирізування (доцільне для зображення людини, дерев, вази і таке інше).

Засвоєння техніки симетричного вирізування потребує активної роботи відтворювальної уяви, образного мислення і логіки. Підготовчими вправами можуть бути: «Домалюй» (педагог малює половину вази, ялинки), «Поділи навпіл» (цілісне зображення симетричного предмета педагог пропонує поділити навпіл). Тренувальна дія і проведення пальчиком по контуру зображення, складеного навпіл, допомагають дитині оволодіти поняттям «половина предмета».

Цей вид творчості особливо популярний у дошкільних навчальних закладах, оскільки він сприяє розвитку моторики, уяви та творчого мислення дітей.

Ось кілька етапів та порад щодо методики проведення аплікації в закладі дошкільної освіти:

Підготовка матеріалів:

- Забезпечте дітей необхідними матеріалами, такими як папір різних кольорів, клей, ножиці, можливо, додаткові прикраси (пласкі пуговиці, намистини тощо).

- Переконайтеся, що матеріали відповідають віковим можливостям дітей та безпечні для використання.

Обговорення теми чи ідеї:

- Під час вступного етапу проведіть обговорення теми або ідеї, яку будуть втілювати діти в своїй аплікації.

- Сприяйте виявленню та вираженню творчих ідей.

Розробка шаблонів:

- В залежності від віку дітей ви можете підготувати шаблони для вирізання.

- Це допоможе дітям легше орієнтуватися та відзначити контур для вирізання.

Вирізування та складання композиції:

- Дайте дітям можливість самостійно вирізати фігури та розташовувати їх на робочій поверхні.

- Сприяйте їхній творчій свободі та експериментам.

Наклеювання та декорування:

- Дайте дітям клей та дозвольте наклеювати вирізані фігури на підготовлений папір.

- Додайте можливість декорування за допомогою інших матеріалів.

Поділ досвіду:

- Завершіть заняття коротким обговоренням та поділом досвіду.
- Дозвольте дітям показати свої творіння та розповісти про їхні ідеї.

Виставка робіт:

- Створіть виставку аплікацій для показу батькам та іншим дітям.

Ця методика сприяє не лише розвитку творчих навичок, але і сприяє соціальному взаємодії та самовираженню дітей в процесі спільної творчої діяльності.

Методика організації художньо-продуктивної діяльності з дітьми передбачає цілеспрямовані підходи та методи, що сприяють розвитку творчих здібностей, естетичного сприймання та самовираження дітей. Ось деякі ключові аспекти методики:

- Створення сприятливого середовища.
- Заохочення самовираження.
- Стимулювання фантазії.
- Використання різноманітних технік.
- Індивідуальний підхід.
- Підтримка батьківської участі [41].

Ці аспекти допомагають створити цікаве, розвивальне та вдячне середовище для художньо-продуктивної діяльності дітей, сприяючи їхньому зростанню, розкриттю творчого потенціалу та набуттю нових навичок.

Методика організації художньо-продуктивної діяльності з дітьми сприяє їхньому розкриттю, творчому розвитку та навчанню через мистецтво.

Дитяче мистецтво – це творчі вираження та твори мистецтва, створені дітьми в різних вікових групах. Це може бути малюнок, ліплення, роботи з

папером, колаж, музичні композиції, танці, лялькові вистави та багато іншого. Дитяче мистецтво відображає їхнє сприйняття світу, емоції, фантазію та творчість [14].

Це важлива складова дитячого розвитку, яка допомагає їм виражати себе, розвивати моторику, стимулює розумовий розвиток і допомагає розкрити потенціал дитячої творчості. Дитяче мистецтво може бути різноманітним і унікальним для кожної дитини, і воно заслуговує визнання та підтримки, щоб допомогти їм розвиватися та рости як творчі індивідуальності.

Мистецтво старших дошкільників – це творча діяльність та вираження дітей віком від п'яти до семи років, яке включає різноманітні форми висловлювання мистецтва. Це може бути малювання, ліплення, творчі проекти, музичні експерименти, рольові ігри, танці, театралізовані вистави, створення реквізиту та декора, а також інші творчі способи виразу [15].

Мистецтво дітей старшого дошкільного віку також сприяє розвитку соціальних навичок, коли діти працюють у команді над спільними проектами або виставами. Воно відкриває для них можливість ділитися своїми ідеями, сприйняттями та творчими досягненнями з іншими.

Цей вид діяльності також сприяє пізнавальному розвитку, розширює кругозір та важливість культурної спадщини. Діти вчаться розуміти і цінувати красу в різних формах, а також виявляти свої таланти та інтереси у мистецтві. В результаті, художньо-продуктивна діяльність сприяє повному розвитку особистості та сприяє розкриттю її творчого потенціалу, що має велике значення як для індивіда, так і для суспільства в цілому.

Задля формування мистецько-творчого досвіду та художньо-естетичних навичок необхідно зважати на поетапність реалізації певної методики:

- дослідження (обстеження, споглядання, запитання, підготовка до художнього практикування через спостереження за предметами побуту, довкілля, природи, засвоєння зовнішніх ознак, вміння їх помічати тощо);

- засвоєння слів-понять та еталонних характеристик (запам'ятовування, чітке позначення, розуміння змісту слів, фіксація взаємозв'язків, ознак

предметів (явищ), типових узагальнень та характеристик, раціональне усвідомлення понять);

– демонстрування – показ методів та засобів розв’язання проблеми, детальний інструктаж, з метою накопичення художнього досвіду, оволодіння художньою мовою, конкретними знаннями, уміннями та навичками через наслідування, узгодження дій, опанування конструктивних, зображувально-виразних можливостей різних видів мистецтва; пояснення алгоритму реалізації художнього процесу; залежно від віку та досвіду хід роботи презентують повно або частково, поступово спонукаючи до творчості і самостійності;

– вправління (практична робота, створення художнього продукту), самостійні прояви творчих фантазувань та уявлень, закріплення умінь та навичок;

– бесіда, розповідь – комунікативні методи для з’ясування рівня поінформованості дітей, усвідомлення ними характеристик конкретного виду мистецтва, ставлення до художньо-творчої діяльності, міри засвоєння необхідних відомостей, сформованості навичок; спонукання до синтезу мистецтв, зображення предмету-образу різними художніми способами.

– аналіз дитячої творчості, заохочення, оцінка художньої діяльності, виявлення «поваги» до зусиль дитини [15].

Отже, художньо-продуктивна діяльність має надзвичайно важливе значення для старших дошкільників. Вона допомагає дітям розвивати творчість, естетичний смак, моторику та креативні навички та сприяє навчанню терпимості у творчому процесі.

Висновки до першого розділу

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні постає проблема естетичного виховання дітей дошкільного віку. У розділі проаналізовано та уточнено сутність базових понять дослідження: «естетичне виховання», «творчість», «мистецтво», «компетентність», «мистецько-творча компетентність». Дослідження теоретичних засад формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності виявило важливість цього процесу для повноцінного розвитку та навчання дітей.

Аналіз літератури з проблеми дослідження показав, що мистецько-творча компетентність дітей дошкільного віку – це здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності [2].

Компонентами мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку визначено: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний. Також з'ясовано, що між усіма компонентами її структури існує тісний зв'язок і вони не можуть існувати один без одного.

У процесі дослідження визначено, що ефективним засобом формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку є художньо-продуктивна діяльність (малювання, ліплення, конструювання, аплікація). Здійснено її характеристику і досліджено методику використання в процесі формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Організація художньо-продуктивної діяльності сприяє формуванню моторних, пізнавальних, емоційних та соціальних навичок.

РОЗДІЛ ІІ. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬО- ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Вивчення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Для дослідження системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності був організований і проведений педагогічний експеримент. Він охоплював три етапи: констатувальний, метою якого було виявлення рівнів сформованості мистецько-творчої в дітей старшого дошкільного віку експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп, аналіз змісту формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, стану методичного забезпечення означеного процесу; формувальний – розробка та реалізація системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку; контрольний – виявлення динаміки в рівнях сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку після перевірки ефективності системи роботи.

Експериментальна робота проводилася з дітьми старших дошкільних груп («Ластів'ята» – 22 дітей, «Лелеченька» – 18 дітей (Додаток А) закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Журавка» Сумської області, Шосткинського району, місто Глухів; вихователями та батьками вихованців.

Для проведення констатувального етапу експериментального дослідження була розроблена методика діагностики, яка являє собою виокремлення й характеристику критеріїв, їх показників та рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників й добір діагностичних методів дослідження.

Для проведення експериментального дослідження ми визначили такі критерії сформованості мистецько-творчої компетентності в старших дошкільників: мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісний з відповідними показниками. Визначені критерії та показники відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Критерії, показники та методи діагностики рівня сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Критерій	Показники	Методи діагностики
Мотиваційно-ціннісний	<ul style="list-style-type: none"> – прагнення до естетичного перетворення навколишнього світу; – інтерес до художньо-продуктивної діяльності; – емоційне ставлення до змісту діяльності. 	<p>Спостереження за дітьми. Бесіда з дітьми «Які заняття тобі найбільше подобаються і чому?». Методика «Домалюй фігури» (О. Дяченка). «Будинок моєї мрії». Вправа «Роздивись ляпки».</p>
Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> – наявність елементарних знань про види мистецтва; – наявність знань про матеріали, виразні засоби; – наявність знань про призначення зображувальних матеріалів. 	<p>Спостереження за дітьми . Візуальний тест «Викресли зайве» (В. Захарова). Тест на розуміння особливостей засобів виразності образотворчих видів мистецтва «Який кіт?». Бесіди «Про мистецтво», «Що зображено на картині»</p>

Діяльнісний	<p>– прояв художньо-творчих здібностей в естетичній діяльності;</p> <p>– здатність до реалізації творчого задуму за допомогою зображувальних матеріалів, атрибутів для мистецької діяльності;</p> <p>– вміння виділяти яскраві ознаки предметів і переводити їх на мову графічного, пластичного зображення.</p>	<p>Спостереження за діяльністю дітей та аналіз їхніх малюнків.</p> <p>«Мальовничі круги».</p> <p>Виконання ситуативних завдань:</p> <p>«Намалюй найкрасивіше і саме некрасиве» (В. Мухіна);</p> <p>«Розмалюй персонажів»</p>
-------------	---	--

Для проведення констатувального етапу дослідження була проведена комплексна діагностика з використанням методів бесіди, спостереження і діагностичних завдань для старших дошкільників. Для кількісної оцінки результатів дослідження на основі аналізу наукових джерел у галузі теорії та методики мистецької дошкільної освіти нами були визначені рівні мистецько-творчої компетентості дітей старшого дошкільного віку: початковий, репродуктивний, продуктивний.

Початковий рівень відзначається безсистемністю та частковістю мистецьких знань, а також невмінням застосовувати їх у творчій діяльності в середовищі закладу дошкільної освіти. Художня діяльність і продукти художньої творчості характеризуються невизначеністю, композиційною недосконалістю та несамостійністю творчості. Характерна особливість цього полягає в тому, що діти цього практично не виявляють інтересу до художньо-творчої діяльності. Вони боязко використовують художні прийоми, не вміють створювати самостійні твори художньої творчості. Їхня байдужість призводить до того, що серед спонукань до творчої діяльності дітей

переважають ті, які є результатом реакції на ті чи інші зовнішні вказівки вихователя, а не породжені їх власним бажанням. Такі діти мало знають основи мистецтва, не вміють реалізувати їх у своїх роботах, не здатні до художньо-творчого мислення.

Репродуктивний рівень визначається наявністю мистецьких знань, неусвідомленням їх міжпредметних зв'язків, а в окремих випадках і можливостями поєднання набутих знань із творчою практикою. Діти здатні розуміти (емоційно відчувати і виконувати) більшість художньо-творчих завдань; демонструвати здатність до відтворення та наслідування; дитина за допомогою вихователя (залежно від моделі) може відтворити тематичний матеріал у практичній образотворчій діяльності; художньо-образне, варіативне творче мислення розвинене слабо.

Продуктивний рівень відображає рівень підготовки, який характеризує наявність необхідних мистецьких знань, усвідомлення їх інтегрального характеру, вміння використовувати знання для вирішення типових і нестандартних творчих ситуацій у галузі мистецької освіти. Образотворча діяльність і продукти художньої творчості характеризуються виразністю, композиційною досконалістю і творчою самостійністю. Це рівень визначається тим, що дошкільники мають інтерес до образотворчої діяльності, володіють програмними образотворчими матеріалами і техніками, здатні створювати самостійні художньо-конструктивні роботи.

Детальну характеристику рівнів і критеріальних ознак і показників мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Продуктивний рівень	Репродуктивний рівень	Початковий рівень
МОТИВАЦІЙНО-ЦІНІСНИЙ КРИТЕРІЙ		

Помірно виразна спрямованість на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти, орієнтованість реалізацію цінностей і надбань художньої культури.	Недостатньо виразна спрямованість на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти, слабка усвідомленість надбань художньої культури.	Відсутність спрямованості на творчу діяльність в умовах освітнього середовища ЗДО у галузі мистецької освіти, неусвідомленість значення художньої культури.
Частково виражена мотивація та сформованість особистісних якостей, епізодичний інтерес до явищ мистецької освіти.	Недостатньо виражена мотивація, особистісні якості на шляху формування, знижений інтерес до явищ мистецької освіти.	Відсутність мотивації, несформованість особистісних якостей, незацікавленість цінностями культури.
КОГНІТИВНИЙ КРИТЕРІЙ		
Наявність необхідного обсягу мистецьких знань, епізодична усвідомленість їх інтегрованого характеру, можливості поєднувати знання з творчою практикою.	Наявність певного обсягу знань мистецького змісту, неусвідомленість їх інтегрованого характеру, часткові можливості поєднувати здобуті знання з творчою практикою.	Безсистемність і частковість знань мистецького змісту, відсутність здатності застосовувати здобуті знання в художній діяльності в середовищі ЗДО.
Вміння використовувати мистецькі знання для розв'язання типових та нестандартних творчих ситуацій, ситуативна готовність варіативності конструктивного мислення. Здатність частково використовувати мистецькі терміни.	Здатність використовувати мистецькі знання для розв'язання типових ситуацій у галузі мистецької освіти, недостатня виражена конструктивність мислення. Здатність епізодично використовувати мистецькі терміни.	Вміння використовувати мистецькі знання для розв'язання творчих ситуацій у галузі мистецької освіти, відсутність варіативності мислення. Відсутність вміння використовувати мистецькі терміни.
ДІЯЛЬНІСНИЙ КРИТЕРІЙ		

Здатність ефективно діяти, розв'язуючи стандартні творчі завдання	Здатність діяти за аналогією, розв'язуючи типові творчі завдання	Нездатність розв'язувати творчі завдання
---	--	--

На констатувального етапі експерименту ми поставили перед собою завдання визначити обсяг компетентностей у програмах навчання та розвитку щодо образотворчого мистецтва. Необхідною педагогічною умовою здійснення художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку слід вважати програмно-методичне забезпечення. Як інструмент освітньої діяльності він робить художню освіту доступною для кожної дитини незалежно від рівня її здібностей, збагачує художню діяльність дітей, надає їм більше сміливості та впевненості в собі.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» розділі «Художньо-естетичний розвиток, образотворча діяльність» подано завдання роботи з дітьми старшого дошкільного віку, які стосуються:

- формування у дітей інтересу до образотворчої діяльності, вміння дивуватися, емоційно сприймати ілюстрації, картинки, вироби декоративно-ужиткового мистецтва (вишивки, іграшки-свищики, сопілки, рухомі яворівські іграшки тощо);

- навчання розпізнавати зображення, асоціювати їх із знайомими явищами, предметами, визначати і називати їх місцезнаходження на аркуші паперу (вгорі, внизу, збоку, посередині) та відносно одне одного (над, під, спереду, ззаду); позитивно реагувати на всі кольори фарб, називати їх, обирати ті, що подобаються; за зовнішніми ознаками визначати статеву приналежність людей;

- виховання зацікавленості образотворчою діяльністю, формувати елементарні технічні навички, вміння реагувати на результати своєї творчості.

- удосконалення набутих та засвоєння нових технічних навичок образотворення, спонукання використовувати ці навички у самостійній художній діяльності; передавати форму, колір і характерну будову предметів та об'єктів; проявляти за допомогою кольору ставлення до зображуваного;

- розвиток елементів художньо-зображувальної творчості, експериментально-пошукову діяльність;

- формування вміння «читати» твори образотворчого мистецтва: розуміти зміст картини, впізнавати персонажів, вміти розповідати про них. У програмі «Українське дошкілля» також звертається увага педагогів ЗДО на необхідність вироблення у дітей на заняттях навичок малювання, аплікації, ліплення, конструювання [31].

У освітній програмі «Дитина» для дітей від двох до семи років завдання з розвитку мистецько-творчої компетентності розглядаються в контексті навчання малювання, ліплення, художнього конструювання, аплікації. Велика увага в програмі приділяється формуванню у дитини навичок малювання, зображення навколишнього світу, опанування художніх матеріалів, аплікації, художнього конструювання з паперу, природних та підручних матеріалів. У програмі наголошується на ознайомленні дітей із властивостями вищевказаних матеріалів, наголошується на важливості навчання дітей різним способам роботи з папером та розвитку навичок «опредметнення» матеріалу. [30].

У програмі «Я у Світі» визначається роль образотворчого мистецтва у залученні дитини до формування чуттєвого світу, емоційного реагування на розмірах, формі, фактурі, матеріалах. Діти повинні навчитися елементарним діям з художніми матеріалами, зосереджуватися на предметах довкілля, розглядати і відтворювати предмети народного мистецтва [32].

З цього можна зробити висновок, що програмно-методичне забезпечення сучасної дошкільної освіти ставить досить високі вимоги до оволодіння художніми здібностями дітей. Нині розроблено значну кількість дидактичних і методичних матеріалів, методичних посібників, збірників конспектів і таблиць уроків, альбомів для дітей. Програмно-методичне забезпечення, на нашу думку, передбачає не лише наявність достатньої кількості та якості програм, посібників, підручників і методичних рекомендацій, які відповідають сучасним вимогам, а й високий рівень методичної підготовки та педагогічної

майстерності фахівців з підготовки візуальної грамотності дітей дошкільного віку. Експериментальна та контрольна групи дослідження працюють за програмою «Дитина».

На першому етапі констатувального етапу дослідження ми провели анкетування вихователів закладу дошкільної освіти з метою з'ясування їх готовності проводити роботу з формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку (Додаток Б). Усього в анкетуванні взяло участь 5 вихователів. Усі вони мають педагогічну освіту та досвід роботи з дітьми від 3 років. Анкетування вихователів дало можливість визначити рівень готовності щодо формування мистецько-творчої компетентності засобом художньо-продуктивної діяльності.

Проаналізуємо деякі питання анкети вихователів закладів дошкільної освіти. На запитання «Як часто ви продукуєте нові ідеї?» ми отримали такі відповіді: 60% вихователів дали відповідь «так», вказавши, що на кожному занятті з художньо-естетичного розвитку вони втілюють якісь нові ідеї, навчають за допомогою інноваційних методів навчання, водночас 40% – дали відповідь «частково», пояснивши це тим, що їм зручніше працювати за усталеними формами роботи з дітьми. Відповідаючи на запитання «Чи здатні ви їх впроваджувати самостійно?» лише 20 % вихователів дали відповідь «так». Це означає, що більшість вихователів не використовують на своїх заняттях різноманітні художньо-педагогічні технології. Це значно зменшує ефективність формування мистецько-творчої компетентності дошкільнят, а також знижують інтерес дітей до мистецької діяльності. На запитання «Які засоби Ви використовуєте з метою формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку?» ми отримали такі результати: 50% вихователів використовують сюжетно-рольові ігри, 30% вихователів – іграшки, ілюстрації, картини, художню літературу, відеофільми; 10 % – вказали на середовище (предметно-розвивальне); 10 % вихователів назвали проекти.

На запитання «Чи любите ви експериментувати?» ми отримали такі результати: 50% вихователів люблять експериментувати на заняттях, розвивати у дітей мистецько-творчу компетентність за допомогою нестандартних методів малювання, ліплення. Натомість 50% вихователів працюють за усталеними нормами викладання.

Отже, у процесі формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку вихователі використовують низку методів і методичних прийомів. Більшість вихователів відчувають труднощі при поданні матеріалу з використанням активних, емоційно насичених сучасних методів і технологій навчання образотворчому мистецтву та формування практичних навичок використання різноманітних інноваційних творчих прийомів. Не менш важливим є той факт, що відносно невелика кількість педагогів використовує на заняттях різноманітні художньо-педагогічні технології. Ці фактори впливають на процес формування мистецько-творчої компетентності дошкільників і знижують інтерес дітей до образотворчої діяльності.

Під час експериментальної роботи застосовувались методи дослідження: спостереження, анкетування, бесіда, аналіз продуктів навчальної і творчої діяльності, тестування, оцінювання результатів діяльності. Метод спостереження був цілеспрямованим та плановим і відбувався в природних умовах. Спостереження мало самостійні завдання, проводилося систематично за планом, фіксуючи об'єктивні дані та дії, особливості формування мистецько-творчих компетенцій дошкільнят в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Результати спостережень систематично записували та занотовували відповідно до кожного з критеріїв мистецько-творчої компетентності.

Для перевірки сформованості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників нами були підібрані методи діагностики кожного критерію.

Для визначення рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного критерію у дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі нами були

проведені спостереження за дітьми, бесіда з дітьми «Які заняття тобі найбільше подобаються і чому?», методика «Домалюй фігури» (О. Дяченка) [34], вправа «Роздивись ляпки», вправа «Будинок моєї мрії».

Під час проведення бесіди «Які заняття тобі найбільше подобаються і чому?» було виявлено бажання більшості дітей займатися художньо-продуктивною діяльністю. Дітям було додатково запропоновано відповісти на пункти анкети, яка дала їм змогу віддати перевагу тому виду діяльності, який бувнайбільше до вподоби.

Аналіз результатів бесіди засвідчив, що бажання малювати має більшість респондентів (60,0 % досліджуваних з ЕГ, 60,0 % з КГ), музикою – 10,0 % опитаних з ЕГ, 10,0 % з КГ, бажаних займатись аплікацією становило 16,0 % з ЕГ, 16,0 % з КГ, ліпленням – 14,0 % дошкільників з ЕГ, 14,0 % з КГ. Цей факт можливо пояснити доступністю засобів та результатів запропонованої дітям діяльності.

Метою діагностики дошкільників за методикою «Домалюй фігури» (додаток В) було виявити рівень бажання дітей дошкільного віку до малювання, наявність прагнення виконувати творче завдання, емоційне ставлення до змісту діяльності. Аналіз запропонованої методики засвідчив, 45,0% досліджуваних з ЕГ та 40,0 % з КГ знаходяться на початковому рівні; 45,0 % досліджуваних з ЕГ та 45,0 % з КГ знаходяться на репродуктивному рівні; 10,0 % досліджуваних з ЕГ та 15,0 % з КГ знаходяться на продуктивному рівні. Старші дошкільники, які знаходяться на початковому рівні для них характерні відсутність інтересу до зображувальної діяльності, вони не охоче виконують творче завдання. До репродуктивного рівня ми віднесли дітей, у яких бажання до зображувальної діяльності проявляється епізодично. Старші дошкільники, які знаходяться на продуктивному рівні, для них характерний прояв інтересу до виконання завдання. Дітям подобалося зображати те, що пропонувалося.

Під час виконання вправи «Роздивись ляпки» діти малювали на папері краплі акварельними фарбами та вигадували предмети чи істот, яких ця крапка

нагадувала. А під час малювання вихователь звертав увагу на те, скільки різних видів предметів старші дошкільники називають. Дітям пропонувалося подивитися на ці плями з різних сторін, так як аркуш можна обертати. Старшим дошкільникам дуже сподобалося розміщувати краплі, і кожна дитина мріяла про те, як саме буде виглядати їх ляпка. Деякі діти старшого дошкільного віку бачили метеликів, квіти чи тварин, але були й ті, хто бачив у їхніх розмитих монстрів чи неіснуючих істот.

Під час виконання завдання намалювати «Будинок моєї мрії», метою якого було виявити рівень розвитку творчої креативності дошкільнят. Деякі старші дошкільники малювали великі хати, а були й такі, що малювали маленькі хатинки в лісі або біля річки. Діти пояснили це тим, що їм подобається природа і свіже повітря.

Узагальнені результати виконання дітьми завдання за мотиваційно-ціннісним критерієм подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку за мотиваційно-ціннісним критерієм (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності (%)		
	початковий	репродуктивний	продуктивний
ЕГ	45	45	10
КГ	40	45	15

За результатами дослідження мотиваційно-ціннісного критерію встановлено перевагу початкового рівня в старших дошкільників дошкільників, що свідчить про негативне ставлення дітей до поставленої творчої задачі, концентрування дитини не на суті завдання, а на ситуації експерименту. Отже, підсумки тестування свідчать про необхідність роботи з розвитку показників даного критерію.

Для визначення рівнів сформованості когнітивного критерію в дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі нами були проведені спостереження за дітьми та аналіз їхніх малюнків, візуальний тест «Викресли зайве» (В. Захарова), тест на розуміння особливостей засобів виразності образотворчих видів мистецтва «Який кіт?», бесіди «Про мистецтво», «Що зображено на картині».

У ході проведення тесту «Викресли зайве» (В. Захарова), картка тесту наведена у додатку Г, ми отримали такі результати: 60,0 % досліджуваних з ЕГ та 55,0 % з КГ знаходяться на початковому рівні; 30,0 % досліджуваних з ЕГ та 35,0 % з КГ знаходяться на репродуктивному рівні; 10,0 % досліджуваних з ЕГ та 10,0 % з КГ знаходяться на продуктивному рівні. На початковому рівні знаходяться старші дошкільники, які мають обмежені уявлення про види образотворчого мистецтва, про інструменти та матеріали. До репродуктивного рівня ми віднесли дітей старшого дошкільного віку, які мають посередні уявлення про інструменти та матеріали. На продуктивному рівні перебувають діти, які вільно орієнтуються у інструментах та матеріалах щодо зображувальної діяльності.

Під час проведення тесту «Який кіт?», інструкція щодо виконання якого подана у додатку Д, дошкільникам було запропоновано визначити особливості засобів виразності образотворчих видів мистецтва. Аналіз запропонованої методики засвідчив такі результати: 30,0 % досліджуваних з ЕГ та 20,0 % з КГ знаходяться на початковому рівні; 50,0 % досліджуваних з ЕГ та 50,0 % з КГ знаходяться на репродуктивному рівні; 20,0 % досліджуваних з ЕГ та 30,0 % з КГ знаходяться на продуктивному рівні. Початковий рівень мають дошкільники, які слабо орієнтуються в засобах виразності зображувальних видів діяльності. До репродуктивного рівня ми віднесли дітей, які частково орієнтуються в засобах виразності образотворчих видів мистецтва. Продуктивний рівень отримали дошкільники, які розуміють особливості засобів виразності образотворчих видів мистецтва.

Під час проведення бесіди «Про мистецтво» (додаток Е) ми задавали дітям запитання, які стосувалися знань дітей про образотворче мистецтво, живопис, виражальні засоби та художній образ. Запитання цього методу дозволили виявити рівень розуміння старшими дошкільниками мистецтва, зображальних засобів, їх видів. Цей метод проводився індивідуально, у формі невимушеної розмови, яка передбачала наявність сприятливої атмосфери, що загалом сприяло отриманню достовірних діагностичних даних.

У ході проведення бесіди «Що зображено на картині» (додаток Ж) старшим дошкільникам пропонувалося розглянути твір живопису (картина), який близький і зрозумілий їй за змістом. Після розглядання картини, діти розповідали, що саме на ній зображено та пояснювали це. Ми ставили допоміжні запитання, які дозволяли збагнути, наскільки дитина розуміє зміст зображення. Зокрема були підготовлені запитання, які стимулювали дітей до висловлювань. Всі пункти бесіди вимагали детального пояснення. Зокрема, у ході усного опитування ми з'ясували наступне: що саме зображено на картині, персонажі, події, хто чим займається, на кого схожий персонаж, в який час (пора року, час доби) відбуваються події, ознаки, що дозволяють з'ясувати. Означений метод проводився у другій половині дня, тривав 10-12 хвилин, основним засобом було невимушена взаємодія (спілкування) дитини з дослідником.

Спостереження за дітьми під час художньо-продуктивної діяльності дозволили відзначити:

- діти добре засвоїли правила роботи з художніми матеріалами та обладнанням, але не завжди можуть самостійно експериментувати з ними на занятті;

- впевнено опановують основи образотворчого мистецтва: прийоми скульптури, декоративного розпису, малювання графічними та образотворчими матеріалами, способи конструювання та аплікації;

- називають відтінки кольорів, поділяють їх на теплі та холодні;

- впевнено називають та виділяють етапи виконання творчих робіт, добирають кольори;
- використовують основні елементи та засоби складання креслення, конструктивного виробу, аплікації чи проекту;
- намагаються на елементарному рівні висловлювати своє емоційно-естетичне ставлення до мистецтва, до предметів, що зображуються кольором, тоном і об'ємом.

Кількісні результати виконання дітьми завдань за когнітивним критерієм подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності (%)		
	початковий	репродуктивний	продуктивний
ЕГ	45	40	15
КГ	38	42	20

Для визначення рівнів сформованості діяльнісного критерію в дітей старшого дошкільного віку ми провели спостереження за діяльністю дітей та аналіз їхніх малюнків, вправу «Мальовничі круги», виконання завдань «Намалюй найкрасивіше і саме некрасиве» (В. Мухіна), «Розмалюй персонажів».

Під час проведення вправи «Мальовничі круги» старшим дошкільникам пропонувалося подивитися на аркуш паперу, на якому намальовано шість однакових кіл. Дошкільнята повинні були використати ці кружечки доречно для власного малюнка. Перед початком роботи дітям не повідомляли про внутрішнє чи зовнішнє використання кіл. Деякі діти малювали у внутрішньому колі, інші повністю розфарбовували ці кола іншими олівцями, але були діти, які виходили за межі кола і малювали різних тварин, наприклад:

ведмедя, свиню, сову та ін. Двоє хлопців намалювали Людину-павука, а одна з дівчат намалювала акваріум з рибками. Кожен із дітей дав волю своїй фантазії та спробував зробити цікавий малюнок.

У ході виконання завдання «Намалюй найкрасивіше і саме некрасиве» (В. Мухіна) дітям старшого дошкільного віку пропонувалося намалювати найкрасивіше в природі і найнекрасивіше в природі (на їхню думку), тим самим звужуючи спектр зображуваних об'єктів і виявляючи уподобання, уявлення дітей про красу в навколишньому середовищі. Після виконання дітьми завдання, їм пропонується пояснити, що намальоване і чому намальоване можна вважати красивим або некрасивим.

Аналіз дитячих робіт здійснювався згідно з наступними параметрами творчих проявів у малюнку: відповідність завданню; наявність мотивації до виконання запропонованого завдання; оригінальність об'єкта зображення, композиції; використання виразного кольору для створення образів.

Згодом аналіз таких дитячих малюнків показав, що уявлення дітей про «красу» досить одноманітні і нечисленні. «Краса» нерідко пов'язується із зображеннями квітки, веселки, принцеси, машинки, квітучого луку, декоративного узору, новорічної ялинки і тому подібного. Пояснення дітьми задуму (концептуальність, аргументованість) носило здебільшого характер: «Подобається тому, що так красиво, коли скрізь квіти», «Ялинка красива, її наряджають на Новий рік».

Під час виконання завдання «Розмалюй персонажів» старшим дошкільникам пропонувалися два малюнки, одного і того ж персонажа, що передають графічним способом сумний, веселий, задумливий або злий настрій. На початку дітей просили визначити їх настрій, потім потрібно було домалювати малюнок. Дані малюнки діти розмальовують, використовуючи будь-які зручним для них, але одним і тим самим у двох випадках набором матеріалів. Малюнки аналізувалися за такими параметрами: контраст оцінного настрою за допомогою кольору; включення, якихось нейтральних деталей оточення, аксесуарів персонажа. Аналіз виконання запропонованого завдання

засвідчив такі результати: 45,0 % досліджуваних з ЕГ та 30,0 % з КГ знаходяться на початковому рівні; 40,0 % досліджуваних з ЕГ та 45,0 % з КГ знаходяться на репродуктивному рівні; 15,0 % досліджуваних з ЕГ та 25,0 % з КГ знаходяться на продуктивному рівні.

До початкового рівня були віднесені старші дошкільники, які втілюють у малюнку двох персонажів практично не відрізняються, у всякому разі, їх достатньо легко сплутати. Репродуктивний рівень виявлявся в дітей, які вміють диференціювати колірний образ деяких частин двох зображуваних предметів; насамперед самих персонажів, які отримали ясну оцінку характеристику дорослих у час роз'яснення завдання. Розрізняється колірна гама частин тіла двох зображених персонажів. Продуктивний рівень мають діти, які розрізняють колірний образ двох малюнків загалом, у тому числі і всіх нейтральних деталей зображення.

Спостереження за діяльністю дітей старшого дошкільного віку дозволили відзначити, що вони:

- використовують основні елементи та засоби складання креслення, конструктивного виробу, аплікації чи проєкту;
- намагаються на елементарному рівні висловлювати своє емоційно-естетичне ставлення до мистецтва, до предметів, що зображуються кольором, тоном і об'ємом.

Кількісні результати виконання дітьми завдань за діяльнісним критерієм подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку за діялісним критерієм (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності (%)		
	початковий	репродуктивний	продуктивний

ЕГ	45	40	15
КГ	30	45	25

Аналіз отриманих творчих робіт дошкільнят дозволяє зробити висновок про те, що дітям властива сміливість та розкутість при використанні емоційних зображально-виражальних засобів мистецтва у своїх художніх роботах. У дитячих роботах відзеркалюються не лише уявлення дітей про будову оточуючого світу, а й особливості їхнього психологічного характеру і темпераменту, естетичні смаки й уподобання, особливі художні здібності, індивідуальне творче мислення.

Узагальнені результати дослідження рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності за мотиваційно-ціннісним, когнітивним та діяльнісним критеріями представлено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап експерименту)

Тип групи	К-сть дітей	Рівні мистецько-творчої компетентності					
		початковий		репродуктивний		продуктивний	
		К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
ЕГ	22	9	45	8	40	5	15
КГ	18	6	36	7	44	5	20

Отже, аналіз отриманих результатів за вищерозглянутими аспектами дозволив нам зробити висновки, що продуктивний рівень сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку продемонстрували 15% дітей експериментальної та 20% дітей контрольної груп. На репродуктивному рівні перебувало 40% дітей експериментальної і 44% дітей контрольної груп. Початковий рівень сформованості мистецько-

творчої компетентності засвідчили 45% дітей експериментальної і 36% дітей контрольної груп.

Як бачимо, за всіма критеріями сформованість мистецько-творчої компетентності в дітей контрольної й експериментальної груп знаходиться переважно на репродуктивному рівні.

На етапі роботи з батьківським колективом нами розроблена анкета, що представлена у додатку І. Мета анкетування батьків полягала у тому щоб отримати інформацію відносно формування здатності дошкільників сприймання естетичних явищ в сім'ї.

За результатами опитування встановлено, що лише 5 батьків, що становить 40,0 % опитаних, відмічають прояв бажання у дитини займатися зображувальною діяльністю. Дуже мала кількість учасників тестування дала ствердну відповідь відносно відвідування мистецьких закладів, лише 15,0 % батьків, при цьому вони відзначили, що діти проявляли свою зацікавленість творами мистецтва, хочуть доторкнутися до об'єкту і відчутти на дотик фактуру матеріалу. Радіє те, що у половини опитаних, 50,0 % є умови для дитини для занять зображувальною діяльністю та вони підтримують у своїх чад дану ініціативу.

Отже, аналіз отриманих результатів констатувального етапу експерименту засвідчують недостатню сформованість мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Тому є потреба у проведенні формувального етапу дослідження з дітьми експериментальної групи та впровадженні системи роботи з метою формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

2.2. Система роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності

Метою формувального етапу експерименту було розроблення системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку та експериментальна перевірка її ефективності.

Під час реалізації системи роботи ми дотримувалися таких умов:

- 1) організація системи занять з формування мистецько-творчої компетентності засобом художньо-продуктивної діяльності;
- 2) впровадження проєктної діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти;
- 3) здійснення взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань формування мистецько-творчої компетентності.

З метою реалізації першої умови був розроблений перспективний план проведення занять з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності, який подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Перспективний план проведення занять

Дата проведення	Тема заняття
листопад	Конспект заняття з малювання «Таця з осінніми фруктами» (Додаток К)
грудень	Заняття з конструювання «Подарунки для друзів» (Додаток К)
грудень	Конспект заняття з ліплення «Зайчик» (Додаток)К
грудень	Конспект заняття з малювання «Зима-чарівниця» (Додаток К)
січень	Колективне ліплення з тем дитячих ігор, розваг, казок («Зимові розваги», «Наше спортивне свято», «Як ми танцюємо», «Ігри на льоду»)
січень	Заняття з малювання «Морський захід» (Додаток К)
січень	Конспект заняття з ліплення «Зимовий пейзаж» (Додаток К)
січень	Заняття з конструювання «Зайчаткова казочка» (Додаток К)

січень	Конспект заняття з аплікації «Калинові кетяги» (Додаток К)
лютий	Заняття з конструювання «Лисичка – сестричка» (Додаток К)
лютий	Конспект заняття з аплікації «Квіти на галявині» (Додаток К)

Під час проведення заняття з малювання на тему «Таця з осінніми фруктами» (Додаток К) ми використовували такі форми роботи з дітьми:

1. Перегляд та бесіда за картиною художника С. Шишка «Осінній натюрморт».

2. Розглядання фруктів. Уявне малювання їх пальчиком у повітрі та пояснення, якої вони форми: яблуко, абрикос – круглі; груша – конусоподібна, слива – овальна.

3. Пальчикова гімнастика

4. Продуктивна діяльність. Спочатку діти брали тарілочки, на яких будуть розміщувати свою композицію із фруктів. Добирали необхідні їм форми фруктів для створення композиції натюрморту. Створювали з них свій натюрморт – красиво розміщували форми фруктів на тарілочках-тарелях, складаючи гармонійну композицію (великі – у центрі або на передньому плані, дрібні – зверху чи збоку). Діти працювали самостійно. Ми підтримували спонтанні прояви творчості дітей у створенні натюрморту.

Так, наприклад, на занятті з аплікації на тему «Квіти на галявині» (Додаток К) основними етапами роботи з дітьми були такі:

- Оберіть квітку для зображення, колір паперу для пелюсток квітки.
- Складіть кольорові смужки паперу в декілька разів для отримання однакових пелюсток квітки, листочків.
- Обведіть шаблон форми пелюстки, листочки або намалуйте їх за власним задумом.
- Виріжте пелюстки, середину, листя, стебло.
- Намастіть форми клеєм та наклейте елементи квітки.

Діти працювали самостійно. Ми підтримували спонтанні прояви творчості дітей у зображенні квітів. Вчили і допомагали, за потреби, різати ножицями, користуватися клеєм-олівцем для наклеювання (намазувати клеєм-

олівцем від центра до країв, прикладати намащеною стороною до аркуша паперу, придавлювати його долонею і розгладжувати серветкою). Ми допомагали за потреби кожній дитині, стимулювали ініціативне наслідування. Підтримували позитивний настрій і задоволення від роботи. Активізували мовлення дітей у називанні розміру, кольору, величини. Діти працювали під спокійний музичний супровід.

Під час проведення заняття з ліплення зайченяти (Додаток К) спочатку ми обговорювали з якої частини тіла варто розпочати створювати тваринку, яким способом краще це зробити, які частини тіла будуть наступними. Після того як діти зліпили своїх зайченят, ми проводили рефлексію: що було важко зліпити? Чи сподобався вам ваш виріб? З якої казки ваш герой? тощо.

Корисним для розвитку багатьох базових рис особистості стало колективне ліплення з тем дитячих ігор, розваг, казок («Зимові розваги», «Наше спортивне свято», «Як ми танцюємо», «Ігри на льоду»). Тут були створені можливості для виявів людяності; формування вміння брати до уваги інших, співпереживати, допомагати; розвитку відповідальності за спільну справу; вияву справедливості – поведінки відповідно до моральних правил, самовладання як уміння свідомо керувати своїми почуттями, настроями, пориваннями, утримуватися від поганих вчинків. Діти із задоволенням ліпили і використовують свої вироби в іграх.

Під час проведення з формування мистецько-творчої компетенції ми враховували таку поетапність:

- дослідження (дослідження, споглядання, запитання, підготовка до художньої практики через спостереження за предметами побуту, навколишнім середовищем, природою, засвоєння зовнішніх ознак, уміння їх сприймати тощо);

- засвоєння понять слова та опорних ознак (запам'ятовування, чітке записування, розуміння значення слів, фіксація відношень, ознак предметів (явищ), типові узагальнення та характеристики, раціональне усвідомлення понять);

- демонстрація, показ способів і засобів розв'язування задачі, детальні вказівки, спрямовані на набуття художнього досвіду, оволодіння художньою мовою, конкретними знаннями, уміннями та навичками шляхом наслідування, координаційних дій, конструктивних, образно-виражальних можливостей для оволодіння різними видами мистецтва;

- пояснення алгоритму реалізації художнього процесу; Залежно від віку та досвіду, робочий процес представлений повністю або частково, поступово заохочуючи творчість і незалежність;

- практика (практична робота, створення художнього виробу), самостійний прояв творчих фантазій та задумів, закріплення умінь і навичок;

- бесіда, розповідь – комунікативні методи з'ясування рівня свідомості дітей, усвідомлення ними особливостей того чи іншого виду мистецтва, ставлення до художньо-творчої діяльності, рівня засвоєння необхідної інформації, сформованості умінь і навичок; Спонування до створення цілісного художнього твору, зображення предметного образу різними художніми способами.

- аналіз дитячої творчості, заохочення, оцінка художньої діяльності, визначення «поваги» до старань дитини [13].

У процесі реалізації перспективного плану проведення занять ми дотримувались зазначеної поетапності і створювали комфортні умови для художньо-творчого розвитку дітей, забезпечуючи простір для діяльності, спілкування, здобуття знань, удосконалення навичок і вмінь, формування впевненості в собі, соціальних і життєвих навичок. Для цього ми використовували відповідні засоби (іграшки, конструктори, посібники, прилади, книги, ляльки, дитячі меблі, костюми, маски, пов'язки, атрибути, музичні інструменти тощо), предмети, речі, які цікавили дітей, спонукали до ініціативи та активності. Це були репродукції творів вітчизняних та зарубіжних художників, які представляли різні жанри народного мистецтва, класичного та сучасного вітчизняного та світового мистецтва.

Під час проведення занять з малювання ми використовували нетрадиційні техніки. Діти працювали з ентузіазмом і великим бажанням. Нетрадиційні образотворчі техніки добре засвоювалися дітьми старшого дошкільного віку на заняттях. Вони розвивали творчі здібності, фантазію, уяву, виховували цікавість до художнього образу, до освоєння світу засобами мистецтва. Коротки опис нетрадиційні технік, які найчастіше використовували в своїй практиці за таким алгоритмом: назва методики; матеріал; техніка виконання, теми, рекомендовані для використання цієї техніки подано в додатку М.

З метою реалізації другої умови в освітній процес закладу дошкільної освіти ми впроваджувати проєктну діяльність. Нами було розроблено та реалізовано проєкт на тему «Формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку» (додаток Н).

План реалізації проєкту, який передбачав такі етапи:

I етап. Організаційний.

Мета діяльності: мотивація обраної проблематики. Визначення шляхів, способів, методів, прийомів, форм реалізації проєкту.

1. Обмірковування шляхів реалізації проєкту: експертиза стану виконання основних положень документів, програм про дошкільну освіту з даного питання проєкту.

2. Складання власного плану роботи педагога над проєктом:

- Що я можу зробити?
- Яким я бачу результат роботи?
- Яку літературу мені необхідно опрацювати?

II етап. Реалізація проєкту.

1. Робота з дітьми.

2. Робота з родинами вихованців.

Для ефективної реалізації даного проєкту ми використовували такі форми роботи з родинами вихованців: бесіда, домашні завдання, відвідування занять батьками, практикум, колективні творчі справи (конкурси, свята, «круглий

стіл»).

III етап. Підсумок проєкту

Мета діяльності: аналіз роботи над проєктом, оцінка своєї діяльності.

Під час реалізації проєкту ми дотримувалися таких умов: включення до проєктної діяльності різноманітних видів дитячої діяльності; врахування індивідуальних інтересів і бажань дошкільників; залучення до проєктної діяльності членів родини.

Для реалізації методу проєктів у середовищі, що оточує дітей, створили умови для повноцінного інтелектуального, пізнавального та діяльнісного розвитку особистості, її комунікації. Адже правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку. Середовище в групі спланували таким чином, щоб передбачити в ній місце для постійних та змінних осередків, в яких діти могли б самостійно чи невеличкими групами займатися певними видами діяльності за власним бажанням та в них зберігалися відповідні матеріали. Так, наприклад, було організовано такі осередки: «Мистецький осередок», де були гуаш, нитки, трафарети, тканини тощо, «Трудовий осередок», де ми розмістили матеріали для ручної праці, ножиці, клей, «Осередок відпочинку та самоусамітнення» задля психологічного розвантаження, зняття емоційної напруги.

Для формування мистецько-творчої компетентності в старших дошкільників ми планували проведення різних видів занять у першій половині дня. Закріплення даних знань, уявлень та практичних дій планували на другу половину дня. Особливу увагу ми приділяли дітям, які показали початковий рівень сформованості мистецько-творчої компетентності. Якщо дитина не могла виконати завдання, ми зверталися за допомогою до інших дітей, а потім пропонували спробувати знову слабким дітям. Активно проводили індивідуальну роботу щодо закріплення відповідних знань та відпрацювання алгоритмів роботи.

Під час реалізації третьої умови ми використовували такі форми роботи з батьками:

- персональні консультації. Наприклад, проведено консультації на теми: «Чи важливі заняття зображувальною діяльністю в житті дитини дошкільного віку?», «Для чого потрібна дрібна моторика рук і як її розвивати?», «Ліплення у вільний від занять час в дитячому саду і в родині», «Казка в житті кожної дитини». Також проведено консультацію для вихователів та батьків «Естетичне сприймання дошкільниками явищ у житті і в мистецтві».

- індивідуальні бесіди з батьками: відносно створення куточка творчості вдома на тему «Зона творчого самовираження», тобто місце, де діти малюють крейдою, що забажають і легко це можуть стерти.; як створити дитячий шедевр в домашніх умовах; які методи і прийоми нетрадиційного малювання можна використовувати в дитячій творчості вдома.

- для батьків створені папки-розкладки про результати досягнень їх чад, інформаційні стенди такі як «Розмовляючі стіни», де розміщено інформацію про творчу діяльність дітей та їх роботи, відбувався показ відкритих занять, випуск вкладишу «Зроби сам», виставки дитячої творчості «Веселі пальчики» та анкетування з питань мистецького розвитку дітей.

Таким чином, під час проведення формувального етапу експерименту нами було впроваджено систему роботи, яка сприяла формуванню мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності.

2.3. Аналіз результатів дослідження

Контрольний етап експерименту мав на меті здійснення порівняльного аналізу рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності старших дошкільників експериментальної та контрольної груп. Також передбачалося визначення ефективності та результативності упровадження системи роботи з формування даної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Проводячи контрольний зріз у обох групах, ми використали ті ж методи, які були на констатувальному етапі дослідження.

Результати за мотиваційно-ціннісним критерієм отримані на контрольному етапі експерименту занесені до таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку за мотиваційно-ціннісним критерієм (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності (%)		
	початковий	репродуктивний	продуктивний
ЕГ	15	65	20
КГ	35	50	15

Результати за когнітивним критерієм отримані на контрольному етапі експерименту занесені до таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності (%)		
	початковий	репродуктивний	продуктивний
ЕГ	25	55	20
КГ	30	50	20

Результати за діяльнісним критерієм отримані на контрольному етапі експерименту занесені до таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку за діяльнісним критерієм (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності (%)		
	початковий	репродуктивний	продуктивний
ЕГ	5	60	35

КГ	20	50	30
----	----	----	----

Порівняльні кількісні дані рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку подано в таблиці 2.11

Таблиця 2.11

Динаміка рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності старшого дошкільного віку (на контрольному етапі) (%)

Група	Рівні сформованості мистецько-творчої компетентності						Критерії
	Початковий		Репродуктивний		Продуктивний		
	Конст.	Контр.	Конст.	Контр.	Конст.	Контр.	
ЕГ	45	15	45	65	10	20	Мотиваційно-ціннісний
	45	25	40	55	15	20	Когнітивний
	45	5	40	60	15	35	Діяльнісний
	45	15	42	60	13	25	Загальний рівень
КГ	40	35	45	50	15	15	Мотиваційно-ціннісний
	38	30	42	50	20	20	Когнітивний
	30	20	45	50	25	30	Діяльнісний
	36	28	44	50	20	22	Загальний рівень

Як бачимо з таблиці 2.8, кількісні зміни в рівнях сформованості мистецько-творчої в дітей старшого дошкільного віку наявні як в експериментальній, так і в контрольній групах. Водночас позитивна динаміка зростання цих рівнів є суттєвою лише в експериментальній групі. Якщо на констатувальному етапі дітей експериментальної групи на продуктивному рівні перебувало лише 13% дітей, то на контрольному етапі цього рівня досягнули 25% дітей. Збільшилася кількість дітей, які перебували на

репродуктивному рівні, від 42% до 60%. Початковий рівень виявили лише у 15% дітей (було 45%).

У контрольній групі таких позитивних зрушень у рівнях сформованості мистецько-творчої компетентності не було виявлено. Продуктивний рівень змінився з 20% до 22% на контрольному етапі. Дещо збільшився показник репродуктивного рівня: від 44% на констатувальному до 50% на контрольному етапах експерименту. На початковому рівні розвитку сформованості мистецько-творчої компетентності залишилася значна кількість дітей контрольної групи – 28% (на констатувальному етапі було 36%).

Отже, результати отримані в процесі контрольного зрізу, засвідчують, що в експериментальній групі, де використовувалася система робота з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку сталися суттєві позитивні зміни. Відбулися вони внаслідок ефективного застосування розробленої системи роботи.

Висновки до другого розділу

Для виявлення рівнів сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку нами був проведений педагогічний експеримент, який складався із трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного. В експерименті взяли участь діти старшого дошкільного віку (ясла-садок) «Журавка» Сумської області, Шостинського району, місто Глухів.

Відповідно до теоретичних засад при формуванні мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту було розроблено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) з відповідними показниками. До кожного з критеріїв ми підібрали методики для проведення діагностування.

На основі вищезазначених критеріїв нами було визначено рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку: початковий, репродуктивний, продуктивний і продуктивно-творчий. Результати, отримані в ході констатувального етапу експерименту спонукали до розробки системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку та впровадження її у ході формувального етапу експерименту.

Теоретичне обґрунтування системи роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку в процесі художньо-продуктивної діяльності, її дослідно-експериментальна апробація дозволили проаналізувати результати педагогічного експерименту. Під час роботи застосовувались методи дослідження: спостереження, анкетування, бесіда, аналіз продуктів навчальної і творчої діяльності тощо. Метод спостереження носив цілеспрямований, запланований характер і проходив у природних умовах. Спостереження мало самостійні завдання, проводилось систематично, відповідно до плану, при цьому фіксувались об'єктивні дані і дії, особливості формування мистецько-творчої старших дошкільнят.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту засвідчив, що продуктивний рівень сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку продемонстрували 13% дітей експериментальної та 20% дітей контрольної груп. На репродуктивному рівні перебувало 42% дітей експериментальної і 45% дітей контрольної груп. Початковий рівень сформованості мистецько-творчої компетентності засвідчили 45% дітей експериментальної і 36% дітей контрольної груп.

На формувальному етапі педагогічного експерименту був здійснений аналіз змісту формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, стан методичного забезпечення означеного процесу та реалізовувалася система роботи, яка передбачала дотримання таких умов:

- 1) організація системи занять з формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників засобом художньо-продуктивної діяльності;
- 2) впровадження проєктної діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти;
- 3) здійснення взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань формування мистецько-творчої компетентності.

Після реалізації розробленої системи роботи в експериментальній групі на контрольному етапі дослідження було встановлено кінцевий результат – суттєве підвищення показників у рівнях сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей експериментальної групи. Якщо на констатувальному етапі дітей експериментальної групи на продуктивному рівні перебувало лише 13% дітей, то на контрольному етапі цього рівня досягнули 35% дітей. Збільшилася кількість дітей, які перебували на репродуктивному рівні, від 42% до 60%. Початковий рівень виявили лише у 15% дітей (було 45%).

У дітей контрольної групи було на контрольному етапі виявлено незначні зміни у рівнях сформованості мистецько-творчої компетентності.

За даними нашого дослідження можна зробити висновок, що використання художньо-продуктивної діяльності позитивно впливає на формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, присвячене проблемі формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку дає підстави для таких загальних висновків:

1. Нами було здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом художньо-продуктивної діяльності. Дані питання досліджували вітчизняні педагоги О. Дронова, Н. Каньоса, І. Ликова, О. Половіна, А. Федорович, Л. Шульга та інші. Аналіз літератури з проблеми дослідження показав, що мистецько-творча компетентність – це як здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях, під час освітньої та самостійної діяльності.

2. Визначено, що ефективним засобом формування формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників є художньо-продуктивну діяльність (малювання, ліплення та конструювання, аплікація).

Малювання – це створене зображення на площинні за допомогою формоутворювальних плям, ліній та форм.

Ліплення – вид образотворчої діяльності, в якому дошкільник за допомогою м'яких зображувальних матеріалів створює об'ємні образи повної або часткової тривимірності, що мають висоту, ширину, товщину.

Конструювання – це створення моделі, приведення до певного порядку і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів.

Аплікація – один із видів декоративно-ужиткового мистецтва, який використовується для художнього оформлення різних предметів за допомогою прикріплення до основного тла вирізаних декоративних чи предметних форм.

3. Нами було виділено три компоненти в структурі мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку (мотиваційно-

ціннісний, когнітивний та діяльнісний) та однойменні їм критерії. На основі вищезазначених критеріїв нами було визначено рівні сформованості мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку: початковий, репродуктивний, продуктивний. До кожного з критеріїв ми підібрали методики для проведення діагностування.

4. У процесі експериментального дослідження було розроблено та апробовано систему роботи з формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку, яка передбачала дотримання таких умов: 1) організація системи занять з формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників засобом художньо-продуктивної діяльності; 2) впровадження проєктної діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти; 3) здійснення взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї з питань формування мистецько-творчої компетентності.

Список використаних джерел

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1992. 272 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyiosviti-v-ukrayini> (дата звернення: 19.11.2022).
3. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво / Перекл. С. Рябчук. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. С. 47.
4. Бендер Ю. Художньо-естетична діяльність, як основний засіб формування художньо-естетичної компетентності. URL: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/199/312>(дата звернення: 19.12.2022).
5. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С., 2004. 50 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <https://slovnuk.me/> (дата звернення: 14.11.2022).
7. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/58463/2/Golovan_Competency_and_competence_comparative_analysis.pdf;jsessionid=97D261AE70EE4BDDFF70F3ADB0922FA7 (дата звернення: 19.12.2022).
8. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с..
9. Дронова О. О. Педагогічні умови розвитку образо-створення в процесі художньо-естетичного самовираження дітей 5–6 років. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Dronova.pdf> (дата звернення: 19.12.2022).
10. Дронова О. О. Проблема художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку у сучасному медіа-просторі. *Вісник Луганського*

національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013. № 13(1). С. 85-95.

11. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.

12. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 11.12.2022).

13. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. 8-ий додатк. тераж. Харків: Фоліо., 2006. 540 с.

14. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015. С. 39–40..

15. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с.

16. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навч. посібн. К.: Кондор, 2006. 200 с.

17. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. пос. 5-е вид., доповнене і перероблене Київ:, 2007. 656 с.

18. Одерій Л., Роздимаха А. Розвиток художніх та естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми психолого-педагогічного та соціального супроводу дитини на ранніх етапах соціалізації*. Гуманізація навчально-виховного процесу. Слов'янськ, 2010. Спецвип. 4, Ч. 1. С. 217–222.

19. Піроженко Т. О. Якість дошкільної освіти: сучасна ситуація та погляд у перспективу. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2018. Том 4. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 14. С. 16.

20. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім.М. Гоголя, 2017. 163 с.

21. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2021. №2. С. 3- 8.
22. Половіна О. Емоційно-зорієнтована модель мистецької освіти як складник освітнього процесу дитячого садка. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/868347>) (дата звернення: 11.02.2023).
23. Половіна О. Мистецька освіта дошкільників: не відтворювати, а творити. *Вихователь – методист дошкільного закладу*. 2019. №1. С.15-18.
24. Половіна О. Мистецька освіта дошкільнят: свобода, творчість, інтеграція. *Дошкільне виховання*. 2019. № 5. С. 3
25. Половіна О. Мистецька освіта сьогодні: синтез підходів. *Дошкільне виховання*. 2019. №12. С. 3-8.
26. Половіна О. Педагогічний супровід образотворчої діяльності дітей: розширюємо можливості, збагачуємо досвід. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 9. С. 45 - 50.
27. Половіна О. Як побачити красу, або ознайомлюємо дітей зі світом мистецтва. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 4. С. 4 - 9.
28. Половіна О. Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey>. (дата звернення: 11.02.2023).
29. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. Київ: Академвидав 2018. 408 с.
30. Програма «Дитина». Оновлена. 2020. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін. Наук. кер. В. О. Огневюк. Київ. 2016. 304 с
31. Програма «Українське дошкілля». / О. І. Білан. За заг. Ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець. 2017. 256 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>(дата звернення: 11.02.2023).

32. Програма «Я у світі». Програма розвитку дитини від народження до 6-ти років. /О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. Наук. кер. О.Л. Кононко. Київ. 2019. 488 с.
33. Професійна освіта: Словник: навч.посіб./уклад. С.У. Гончаренко та ін., за ред. Н.Г. Ничкало. Київ, 2000. 380 с.
34. Пушкар Т. Методика "Домалюй фігуру" (автор О.М. Дяченко). URL: http://pushkartanya.blogspot.com/2019/11/blog-post_17.html (Дата звернення: 12.01.2023)
35. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
36. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., переробл. та допов. К. : Слово, 2011. 376 с.
37. Федорович А. В. Мистецько-творча компетентність дошкільника як педагогічна проблема. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/210/5827/12173-1?inline=1> (дата звернення: 11.02.2023).
38. Формування художньо-продуктивної компетенції дітей дошкільного віку: метод. посіб. / уряд. Т. М. Корж, М. Д. Нельзіна, А. М. Батуринець. Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 113 с.
39. Чен Н. В. Художньо-естетичний розвиток старших дошкільників. Образотворча діяльність: посібн. Х.: Вид. група Основа, 2012. 95 с.
40. Шевчук А. Мистецька освіта дітей: традиції та інновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 20-23.
41. Янцур Л. А. Види образотворчої діяльності та їх взаємозв'язок. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / За заг. ред. Г. В. Сухорукової. С. 149-165.

ДОДАТКИ

Список дітей експериментальної та контрольної груп

Експериментальна група «Ластів'ята»

1. Даня А.
2. Злата Б.
3. Ріта Г.
4. Тимофій Г.
5. Поліна Г.
6. Даша З.
7. Матвій І.
8. Лера К.
9. Нікіта К.
10. Варя М.
11. Богдан М.
12. Ілля Н.
13. Руслан Н.
14. Ваня О.
15. Влада П.
16. Катя П.
17. Марк Ф.
18. Гліб Ф.
19. Дарина Ф.
20. Єгор Ф.
21. Ліза Х.
22. Злата Ч.

Контрольна група «Лелеченька»

1. Гліб А.
2. Мілена В.
3. Влад Д.
4. Саша З.

5. Артем І.
6. Захар К.
7. Максим К.
8. Дамір К.
9. Саша К.
10. Саша К.
11. Паша М.
12. Уляна М.
13. Варя М.
14. Назар М.
15. Тимофій С.
16. Мія С.
17. Даня Ф.
18. Єгор Ч.

Анкета для вихователів закладів дошкільної освіти

Шановний колего!

Просимо відповісти Вас на всі питання анкети. Результати опитування будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Уважно прочитайте питання та дайте відповідь.

1. Як часто ви продукуєте нові ідеї? _____
2. Чи здатні ви їх впроваджувати самостійно? _____
3. Як Ви розумієте поняття « мистецько-творча компетентність »?
4. Які засоби Ви використовуєте з метою формування мистецько-творчої компетентності в дітей старшого дошкільного віку?
_____
5. Чи любите ви експериментувати? _____
6. Які технології ви використовуєте з метою формування мистецько-творчої компетентності? _____
7. Ви маєте творчий потенціал? _____
8. Якщо ви бачите щось цінне у роботі колег, то:
 копіюєте;
 творчо використовуєте;
 заперечуєте.
10. Чи вмієте ви бути «оригінальним» у роботі? Подобається це вам чи ні? _____
_____

Дякуємо за співпрацю!

Додаток В**Методика «Домальовування фігур» О. Дяченко**

Мета: визначити рівень розвитку уяви, здатності створювати оригінальні образи.

Необхідні матеріали: В якості матеріалу використовується один комплект карток (з двох пропонуванних), на кожній з яких намальована одна фігурка невизначеної форми. Всього в кожному наборі по 10 карток.

Розроблено два рівнозначних комплекти таких фігурок.

Інструкція: Під час одного обстеження пропонується будь-який з цих комплектів, інший може бути використаний під час повторного обстеження або через рік. Перед обстеженням експериментатор говорить дитині: «Зараз ти будеш домальовувати чарівні фігурки. Чарівні вони тому, що кожен фігурку можна домалювати так, що вийде якась картинка, будь-яка, яку ти забажаєш». Дитині дають простий олівець і картку з фігуркою. Після того, як дитина домалювала фігурку, її запитують: «Що у тебе вийшло?» Відповідь дитини фіксується. Потім послідовно (по одній) пред'являються інші картки з фігурками. Якщо дитина не зрозуміла завдання, то дорослий може на першій фігурці показати кілька варіантів домальовування.

Інтерпретація результатів. Для оцінки рівня виконання завдання для кожної дитини підраховується коефіцієнт оригінальності (Кор): кількість неповторюваних зображень. Однаковими вважаються зображення, в яких фігура для домальовування перетворюється в один і той же елемент. Наприклад, перетворення і квадрата, і трикутника в екран телевізора вважається повторенням, і обидва ці зображення не зараховуються дитині.

Потім порівнюють зображення, створені кожною дитиною обстежуваної групи на підставі однієї і тієї ж фігурки для домальовування. Якщо двоє дітей перетворюють квадрат в екран телевізора, то цей малюнок не зараховується жодному з цих дітей.

Таким чином, Кор рівний кількості малюнків, що не повторюються (по характеру використання заданої фігурки) у самої дитини і ні у кого з дітей групи.

Низький рівень виконання завдання -Кор менше середнього по групі на 2 і більший 1 бала. *Середній рівень* -Кор рівний середньому по групі або на 1 бал вище або нижче середнього. *Високий рівень* -Кор вище середнього по групі на 2 і більш балів.

Поряд з кількісною обробкою результатів можлива якісна характеристика рівнів виконання завдання. Можно виділити такі рівні:

- При *низькому рівні* діти фактично не сприймають завдання: вони або малюють поряд із заданою фігуркою щось своє, або дають безпредметні зображення («візерунок»). Іноді ці діти (для 1-2 фігурок) можуть намалювати предметний схематичний малюнок з використанням заданої фігурки. В цьому випадку малюнки, як зазвичай, примітивні, шаблонні схеми.

- При *середньому рівні* діти домальовують більшість фігурок, однак всі малюнки схематичні, без деталей. Завжди є малюнки, що повторюються самою дитиною або іншими дітьми групи.

- При *високому рівні* діти дають схематичні, іноді деталізовані, але, як правило, оригінальні малюнки (що не повторюються самою дитиною або іншими дітьми групи). Запропонована для домальовування фігурка є зазвичай центральним елементом малюнка.

Тест «Викресли зайве» (В. П. Захарова)

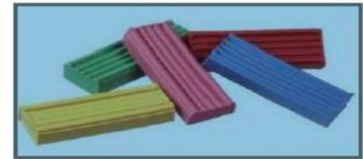
Картка тесту на визначення рівня уявлень про образотворчі види мистецтва, як засоби відображення навколишнього середовища

Тестове завдання «Який кіт?»

Інструкція:

1. Уважно роздивись зображення котів.
2. Визнач за допомогою яких матеріалів вони зображені?
3. Поєднай лініями зображення та відповідні матеріали.

Запитання для бесіди «Про мистецтво»

1. Як розповісти казку без слів?
2. Які матеріали можна використати для малювання?
3. Який матеріал можна замінити на інший так, щоб на малюнку цього ніхто не помітив?
4. Коли б не було фарб, чим можна ще малювати?
5. Що могло статися перед тим, коли художник почав малювати картину?

Запитання для бесіди «Що зображено на картині» (розглядання картини)

1. Хто (що) зображено на картині?
2. Хто що робить або що відбувається?
3. Якого кольору найбільше?
4. Яка форма переважає?
5. На кого схожий той чи інший персонаж?
6. У який час відбувається дія на картині?
7. За якими ознаками розуміємо: що відбувається на картині?

Анкета для батьків

Шановні батьки! Естетичне виховання – одна із ланок гармонійного та різнобічного виховання дитини. Воно здійснюється за допомогою різних засобів, в тому числі і засобами образотворчого мистецтва. Мистецтво допомагає дитині розуміти красу навколишнього світу, людей, з якими вона спілкується. Нам було б цікаво знати Ваші думки, погляди з приводу знайомства дітей з творами декоративно-ужиткового мистецтва як засобу естетичного виховання.

Просимо Вас відповісти на ряд нижче наведених запитань.

Прізвище та ім'я дитини _____

Прізвище, ім'я та по батькові опитуваного _____

Дата заповнення анкети “___” _____ 20__ р.

1. Чи проявляє Ваша дитина інтерес до зображувальної діяльності?

_____

2. Ваша дитина під час малювання фарбами, звертає увагу на кольори, порівнює їх, підбирає за власним уподобанням? Чи є улюблені кольори у Вашої дитини?

_____

3. Чи відвідуєте разом з Вашою дитиною музеї, картинні галереї, художні виставки? Як часто Ви це робите?

_____

4. Чи є у вас вдома куточок творчості для дітей? Чи займаєтеся Ви разом з дитиною малюванням, ліпленням, аплікацією, конструюванням?

_____

5. Чи звертаєте ви увагу дитини на естетичні явища у житті і в мистецтві? _____

_____

6. Чи є у Вас потреба в підвищенні власних знань про естетичне сприймання дитини дошкільного віку?

Додаток К

Конспект заняття з аплікації «Квіти на галявині»

Мета: продовжувати формувати уявлення дітей про красу рослинного світу природи; збагачувати враження від образотворчої діяльності шляхом використання різноманітних матеріалів та прийомів зображення об'єктів навколишнього світу; розвивати інтерес до матеріалів і їх властивостей; продовжувати навчати техніки аплікації — прийомів вирізання, викладання і приклеювання — для отримання квітки; закріплювати знання кольорів, навички користування обладнанням для наклеювання; розвивати дрібну моторику рук, творчу уяву, мислення; виховувати любов до краси рідної природи, задоволення від власної творчості.

Попередня робота: спостереження за квітами на клумбі під час прогулянок; розглядання ілюстрацій квітів.

Матеріал: лялька Оленка; букет з осінніх квітів (чорнобривець, айстра, жоржина); зразок квітки; різнокольоровий папір; клей-олівець; серветки; дощечки або клейонки.

Хід заняття**I. Організаційний момент****□ Психогімнастика «Я — квітка»**

Діти уявляють себе різними квітами й імітують дії, що їх описує вихователь.

— Я — квітка! Я зовсім легенька. Я повільно-повільно расту, піднімаюсь. Я прокидаюся від чудового сну. Я розтуляю свої тоненькі ніжні пелюстки. Я вмиваю пелюстками своє обличчя. Я — квітка! Мої пелюстки граються з вітром. Вони танцюють з ним, кружляють у вальсі. Я танцюю і дарую свої пахощі небу, сонцю, землю та людям.— Погляньте на нашу клумбу з квітами. Справді ж вони дуже гарні? Помилуймося красою її квітів.

Ох і гарна клумба в дитсадку!

Де ще ви бачили таку?

Стільки квітів, барв яскравих ряд:

Чорнобривці ясно майорять,
 А величні, сонячні жоржини
 Підвели голівки, мов царівни.
 Айстри-побратими струнко стали —
 Діточок привітно зустрічали.

II. Мотивація

— Недаремно осінь у народі називають чарівницею. Незабаром стане зовсім холодно, облетить золоте листячко і настане сумна, бідна на яскраві кольори, пізня осінь. А поки що ми радіємо осінньому ще теплому сонечку, барвистому вбранню дерев і, звісно, пишним, осіннім квітам.

— Хто запам'ятав, які квіти ростуть на нашій клумбі? Назвіть їх. Якщо квіти різних кольорів, то їх можна назвати різнокольоровими. Якого кольору квіти на нашому квітнику? Сьогодні до нас завітала на гостину лялька Оленка. Вона принесла нам у подарунок букет квітів. Розгляньмо їх!

□ Дидактична гра «Послухай і скажи, знайди і покажи»

Вихователь ставить дітям запитання, діти відповідають на запитання, і показують відповідну квітку або її частину, обґрунтувавши свою відповідь

— У якої квітки квіточки найменшого розміру, червоно-жовтого кольору? (У чорнобривців)

У якої квітки квіти найбільші? (У жоржини)

У якої квітки найбільше пелюсток? У якої квітки стебло найвище? У якої квітки велике листя? У якої квітки листя найдрібніше? Діти, Оленка пропонує вам виготовити квіти на згадку про різнокольорові квіти на клумбі.

III. Продуктивна діяльність

Фізкультхвилинка «Пішли діти в квітничок»

Пішли діти в квітничок

Квіточок збирати

Жовті, сині, білі —

На вінок зривати.

(Ідуть по колу, промовляючи слова.)

Квіточки звивали — на голівку клали.

(Зупиняються, імітують рухи.)

Віночки звивали —

На голівку клали.

(Кладуть одне одному руки на плечі, йдуть по колу, промовляючи слова.)

Як сплели віночки, завели таночки.

(Розходяться, імітуючи танець.)

Діти виконують дії відповідно до тексту і промовляють рядки вірша разом з вихователем. Вихователь пропонує розглянути зразок виготовлення квітки.

□ **Етапи роботи**

- Оберіть квітку для зображення, колір паперу для пелюсток квітки.
- Складіть кольорові смужки паперу в декілька разів для отримання однакових пелюсток квітки, листочків.
- Обведіть шаблон форми пелюстки, листочки або намалюйте їх за власним задумом.
- Виріжте пелюстки, середину, листя, стебло.
- Намастіть форми клеєм та наклейте елементи квітки.

Діти працюють самостійно. Вихователь підтримує спонтанні прояви творчості дітей у зображенні квітів. Учить різати ножицями, користуватися клеєм-олівцем для наклеювання (намазувати клеєм-олівцем від центра до країв, прикладати намащеною стороною до аркуша паперу, придавлювати його долонею і розгладжувати серветкою). Вихователь допомагає за потреби кожній дитині, стимулює ініціативне наслідування. Підтримує позитивний настрій і задоволення від роботи. Активізує мовлення дітей у називанні розміру, кольору, величини. Діти працюють під спокійний музичний супровід.

Продовження додатку К

Конспект заняття з малювання «Зима-чарівниця»

Мета:

- продовжувати вчити дітей самостійно передавати сюжет зимового пейзажу з використанням нетрадиційних технік малювання, використовуючи в одному малюнку різні образотворчі матеріали і нетрадиційні техніки малювання (*ватяними паличками, мочалками*)
- розширювати і уточнювати уявлення дітей про пори року - зими;
- розвивати естетичні та емоційні почуття при сприйнятті художнього слова, музичних творів;
- виховувати в дітях почуття прекрасного, любов до природи, до рідного краю через образотворче мистецтво, музику, поезію.
- виховувати інтерес до відбиття своїх вражень в образотворчої діяльності.
- виховувати акуратність при роботі з фарбами.

Методичні прийоми:

- інформаційно-рецептивний (розглядання; бесіда; слухання музичних творів; читання художньої літератури);
- репродуктивний (*закріплення знань і навичок дітей*);
- дослідницький (розвиток у дітей пізнавальної активності і вміння експериментувати з художнім матеріалом і **техніками** в образотворчому творчості);
- евристичний (самостійність у виконанні малюнка, прояв творчості, фантазії в художній діяльності);

Матеріали та обладнання: біла гуаш, стаканчики з водою. Кисті, серветки, підставки для пензликів, харчова плівка, ватяні палички, музичний супровід.

Словникова робота: пейзаж.

Хід заняття:

Дивлячись на вас, мої любі малята, розумію, що на нас сьогодні очікує якась незвична подія. Я не помиляюся, бо ви одягнені в гарні фартушки. Як ви гадаєте, ким ви сьогодні будете? (Художниками)

Який у вас настрій? (Відповіді дітей).

- Малята, ви любите відгадувати загадки? Давай я вам загадаю загадку:

Хто вона така, вгадайте

Сива господиня?

Трусне перинки

І над світом полетять сніжинки. (ЗИМА)

- А давайте згадаємо, яка буває зима? Якими словами можна про неї розповісти?

(Зима буває біла, сніжна, білосніжна, холодна, красива, морозна, пухнаста, блискуча, люта).

- А в які ігри можна пограти взимку?

(*Кататися на санках, ковзанах, лижах*)

- Але ще ми любимо зиму за її красу.

Художники написали багато картин про зиму, поети оспівують чарівницю - зиму в віршах. Хочу запросити вас в художню галерею, де ми розглянемо кілька пейзажних картин про зиму.

(Звучить музика (П. І. Чайковського «Пори року»))

/розглядання картин про зиму/

Діти, а ви знаєте, що таке пейзаж?

Вірно, пейзаж - це зображення природи.

Це картина, на якій зображені ліс, поле, річка, озера, гори.

Зима - чудова пора року! Взимку відбуваються різні чудеса!

Хочу вам запропонувати намалювати зиму. Але подивіться у нас з вами не має паперу... Ми будемо малювати на прозорому полотні.

(Діти підходять до столу з натягнутою харчовою плівкою та фарбами).

- Що потрібно намалювати, щоб всі зрозуміли що це зима? (*хмари, сніг на землі, сніжинки, засніжені гори, дерева – відповіді дітей*).

- А чи завжди зима білого кольору? Чому? (*відповіді дітей – коли вечоріє або світає, сніг може бути блакитного або фіолетового кольору*)

Вихователь пропонує дітям уторити відтінки додає до зубного порошку декілька крапель барвника, розмішує.

Самостійна образотворча діяльність дітей.

(Діти вирішують хто, що малює та створюють зимовий пейзаж на «прозорому» полотні. Вихователь допомагає дітям, які цього потребують. Під час виконання роботи звучить тихенька музика).

Підсумок заняття

Продовження додатку К

Конспект заняття з малювання

«Морський захід»

Мета. Знайомити з художніми техніками; розвивати почуття композиції і кольору. Розвивати здатність спостерігати і порівнювати кольору. Виховувати почуття до прекрасного і естетичне ставлення до навколишньої природи. Вчити розуміти виражальні засоби живопису (колір, лінія, колорит, ритм) в передачі стану моря, використовувати колір, лінію, ритм в творчих роботах.

Обладнання і матеріали. Зображення сонця, музичний супровід (запис пісні «Посміхайся сонечко» сл. В Кузнецова, муз. С. Стемпневского) папір, воскові крейди. акварельні фарби, пензлики.

Хід занять:

Звучить пісня «Посміхайся сонечко» сл. В Кузнецова, муз. С. Стемпневского.

Діти сьогодні у нас незвичайне заняття. ми з вами будемо малювати восковими крейдою. Зазвичай на заняттях з малювання та будинки ви найчастіше малюєте гуашшю і кольоровими олівцями. А хто з вас пробував малювати восковими крейдою?

Насправді, це дуже цікава і красива техніка, тільки вона вимагає трохи більше часу для створення готової роботи. Воскова крейда це прекрасний інструмент для творчості, крім того, на відміну від олівців, воскові крейди не потрібно заточувати. або, як у випадку з фарбою, чекати висихання готової роботи.

Діти, а як ви думаєте, з чого виготовлені воскові крейди. Крейда виготовлені на основі бджолиного воску. легко наносяться на папір будь-якої щільності (в тому числі картон). Товщина лінії може регулюватися ступенем натискання, малювати восковими крейдою можна лінією. а можна і плазом.

Всі ми знаємо, що віск і масло з водою не змішуються, тому, якщо спочатку намалювати на папері контур восковими крейдою. а потім

зафарбувати всю площу аркуша акварельними фарбами, то побачимо, що контур нема за фарбувався, акварель з нього «сповзла».

Мені дуже подобається передавати красу російської природи, тому захотілося намалювати з вами морський захід.

Давайте послухаємо вірш «Літній захід» і подивимося картинки із заходом сонця.

Довгий день до кінця підходить,	Пахне травами і димом
Пройдено сонцем довгий шлях -	Хмари в сяйво все,
У дальній край воно йде,	Як би мені хотілося вічно
Щоб трохи відпочити.	Жити в природній красі.
Горизонт смужкою червоної	Але захід згасне скоро,
Буде цілу годину горіти,	Ніч настане на землі -
А потім зовсім згасне	Сколихнеться сині море,
Сонця плавлена мідь ...	Темрява захопить світ.
На заході в літній вечір	А в душі спогади
Все начебто говорить:	Про кінець будуть жити,
Відпочинемо ... і стане легше	Щоб на наступний же вечір
На землі прекрасної жити.	Красою знову вразити.

Малювати восковими крейдою найкраще на щільному папері. Малюнок пейзажу восковими крейдою робиться або звичайним олівцем, якимсь дрібним. колір якого буде переважати в готовій роботі. Потім контури зафарбовуються, але не скрізь залишаємо білі просвіти. Потім при роботі з фарбами ці просвіти зафарбувати, і вийде гарний ефект. При змішуванні декількох кольорів на папір в першу чергу наноситься більш темний відтінок воскового мілка. а потім світлий і у нас виходить сонечко. Промінчики у сонечка можна малювати різними лініями (прямими, хвилястими і тд.) Море ми можемо взяти білий крейда і намалювати піну. бризки, плазом покрити в деяких місцях блакитним крейдою. Зробити сонячну доріжку на море.

Як завершального етапу готовий малюнок ми розфарбовуємо фарбами.

Подивитися мультимедіа «Бегемотик і сонце»

Поринуло в море сонце на заході.
Полоскали хвилі в відблисках мокрих, плаття,
Зшите з піни мереживний, грайливою.
Відгукувалися чайки криком пустотливим,
Летіли в дали, до крайки горизонту.
Маячок втомлений, там, шукав когось.
Розбивалися бризки про пісок прибережний,
Віддавали вологу. Шепіт тихий, ніжний,
У мушлях струменів, перетворюючись в звуки.
Слів забутих, таємниці, падали нам в руки.
З глибин блакитних піднімався місяць,
Відображаючи вічність і любов'ю мрій.

В кінці заняття підводиться підсумок. навчилися чи діти зображати морської захід сонця в техніці малювання восковими крейдою і акварельними фарбами.

Подивіться, які різні і красиві у нас вийшли заходи сонця.

Які ви всі молодці!

Ви добре працювали сьогодні на занятті. На цьому наше заняття закінчено.

Продовження додатку К

Конспект заняття з ліплення «Зимовий пейзаж»

Мета: навчити дітей помічати красу природи взимку, збагатити словник поетичними образами, розвивати уяву та фантазію, закріпити знання про зимові явища та характерні ознаки зими, продовжувати розвивати у дітей дрібну моторику рук, вдосконалити знайомі прийоми ліплення: розкочування ковбаски, скачування кульки, нанесення пластиліну на основу тонким шаром, виховувати естетичний смак та любов до рідного краю.

Обладнання: пластилін, картонна основа блакитного кольору, дощечка для ліплення, серветка.

Форма заняття: дистанційна.

Хід заняття

-Діти, послухайте уривок з вірша «Зимовий пейзаж» Надії Красоткіної

А навколо сніг!

Біленький сніг!

Він засипав поле і горбочки,

Ще й прикрасити ялинки встиг.

І такий пейзаж довкіл казковий,

Зачаруєшся! Повсюди чистота.

Біло, ніжно. Це пейзаж зимовий...

Зайвого нічого. Простота...

Та така, що дуже серцю мила,

Мінімум яскравих кольорів.

Ягода калини перезріла

Залишилась, мабуть, для птахів.

-Діти як ви гадаєте, про яку пору року розповідається у цьому вірші?*(Зима)* Чому ви так вважаєте? Які слова про це вам підказали? *(Сніг, білий, зимовий пейзаж)*

- Діти що означає слово пейзаж? *(Картина на якій зображено природу)*

-Чи можна сказати, що цей вірш описує картину? *(Так)*

- Що ми, можемо побачити на цій уявній картині? *(Сніг, поле, ялинки, калину)*

-Погляньте на ті зимові пейзажи *(демонстрація фото)*. Чи схожі вони з описом у вірші.*(Так)*

-Які кольори ми побачили на них? *(Білий, зелений, коричневий, червоний)*

-Чим можна зобразити таку картину? *(Фарбами, олівцями, крейдою)*

-Сьогодні, я продемонструю, як можна зобразити картину - пейзаж за допомогою пластиліну.

Які кольори пластиліну нам знадобляться? *(Білий, зелений, коричневий, червоний)*

Для основи нашої картини ми візьмем картон блакитного кольору, щоб було видно на ньому білий сніг.

Почнемо наш пейзаж з центральних об'єктів: дерево, кущ калини, ялинка.

Беремо пластилін (коричневого кольору), розігріваємо у долоньках.

Дерево ми вже з вами зображували, з пластиліну скачуємо ковбаски різної товщини та довжини, викладаємо дерево, так само виконаємо кущ калини, додаймо на неї кетяги червоних ягід, шляхом скачування маленьких кульок.

А ось ялинку зобразимо іншим способом. Відщипуємо шматок зеленого пластиліну, скачуємо в кульку, кладемо на аркуш, притискаємо, далі пальцем відтягуємо до низу у різні напрямки, створюючи нижній ярус ялинки. Далі повторюємо так само трохи вище, створюємо ще два яруси ялинки. Коли основні об'єкти зображено, додаємо білі хмаринки, кучугури снігу, у техніці розмазування, з маленьких білих кульок створюємо падаючий сніг.

Можливо ви забажаєте додати до картини щось своє. Це буде дуже цікаво.

Продовження додатку К

Конспект заняття з аплікації «Калинові кетяги»

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей із народними символами українського народу; закріплювати розуміння того, що калина є національним символом України; спонукати виявляти цікавість до звичаїв свого народу; навчати працювати з ножицями, вирізувати круглі форми; закріплювати вміння вирізати з паперу, складеного гармошкою, а також у декілька разів, красиво розміщувати візерунок на формі, добирати потрібні кольори; розвивати дрібну моторику рук, увагу, творчу уяву; виховувати охайність, дбайливе ставлення до природи, любов до рідної землі.

Попередня робота: бесіди про народні символи України; розглядання калинових кетягів на куці, в ілюстративних матеріалах; читання художніх творів про калину.

Матеріал: аркуші паперу формату А4; кольоровий папір; ножиці; клей-олівці; клейонки; серветки; прості олівці.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

Вихователь демонструє дітям букет гілочок калини.

Вчора ще дзвеніли коси

В гаї на лужку.

Нині ж там стоїть вже осінь

В жовтім козушку.

Я до неї у долину

Вибіг із воріт,

Придивився: то ж калина

В золоті стоїть!

(В. Ладижець)

II. Мотивація

— Калину з давніх-давен вважають символом нашого рідного українського краю. Раніше біля кожної хати в Україні обов'язково зростав куц

калини. Красива калина і навесні під час цвітіння, і восени — коли багряніє листям та червоніє ягодами. Її червоними ягідками прикрашають короваї, що подають найдорожчим гостям. Калину вишивають на святкових вишиваних сорочках — вишиванках, на українських рушниках. А ще про калину є багато різних мудрих висловів, прислів'їв та приказок. Разом їх пригадаймо. Я говоритиму першу частину прислів'я, а ви — кінцівку.

- Любиш Україну — посади... (калину).
- Дівчина у вінку — мов калина у... (цвіту).
- Пишна та красива, як червона... (калина).
- Калина біля тину — щастя для... (родини).
- Гарна дівчина як у лузі... (калина).
- Без верби і калини нема... (України).

— Ось так про калину пише поетеса Марія Познанська.

Ось калина над рікою	Червонясте, променисте,
Віти стелить по воді.	Розквітає, як вогні.
Хто це щедрою рукою	Дай хоч трішечки намиста,
Їй намистечко надів?	Калинонько, і мені.

— Послухайте, що писав про калину український поет Т. Г. Шевченко.

ЗАЦВІЛА В ДОЛИНІ

Зацвіла в долині	У гай на долину.
Червона калина,	
Ніби засміялась	
Дівчина-дитина.	
Любо, любо стало,	
Пташечка зраділа	
І защебетала.	
Почула дівчина,	
І в білій свитині	
З біленької хати	
Вийшла погуляти	

— Із ким порівнює Тарас Шевченко порівнює калину?

— Чи вам подобаються ці вірші? Чи вам подобаються гілочки калини?

Зобразимо красу калинових кетягів у аплікації для прикрасення групи.

III. Продуктивна діяльність

— Підготуймо наші пальчики до роботи.

Пальчикова гімнастика «Калина»

Щоб калину зображати,

(Імітують рухів.)

Треба пальці розім'яти.

(Руки в «замочку», колові рухи долонями.)

Пальці розгинаємо,

(Руки відповідно до тексту.)

Як гілочки хитаємо.

Етапи створення композиції

Доберіть необхідний вам папір тих кольорів, що вам потрібен. Смужку потрібного кольору паперу складіть гармошкою, тобто в декілька разів, обведіть шаблон ягідки калини, листя і виріжте елементи композиції. Красиво розмістіть елементи композиції на аркуші, доберіть потрібні кольори та розміри ягідок, листочків, складаючи гармонійну композицію (крупні ягоди і листя — у центрі або на передньому плані, дрібні — зверху чи збоку). Діти працюють самостійно. Вихователь підтримує спонтанні прояви творчості дітей у створенні композиції. Учить користуватися клеєм-олівцем для наклеювання (намазувати клеєм-олівцем від центра до країв, прикладати намащеною стороною до аркуша паперу, придавлювати його долонею і розгладжувати серветкою). Допмагає за потреби кожній дитині, стимулює ініціативне наслідування. Підтримує позитивний настрій і задоволення від роботи. Активізує мовлення у називанні розміру, кольору, розміщенні елементів. Діти працюють під спокійний музичний супровід.

IV. Підсумок. Вихователь влаштовує виставку робіт, їх аналіз та самоаналіз.

Продовження додатку К

Заняття з конструювання «Подарунки для друзів»

Мета: удосконалювати знання дітей з вмінь конструювати фрукти (яблуко, грушу) з паперу, виділяючи характерні ознаки; формувати вміння аналізувати предмет; закріплювати вміння працювати з папером; розвивати дрібну моторику рук, пам'ять, мислення, уяву, художній смак, творчість; виховувати доброзичливість, бажання прийти на допомогу, сприяти створенню у дітей радісного настрою.

Матеріал: кошик з фруктами, аудіо запис пісні Г. Лисенка «Осінь – чарівниця», лист, кольорові квадрат і прямокутник, шаблон, клей, ножиці, серветки, клейонка, олівець, зразок.

Хід заняття

Діти заходять до групи. Стають півколом.

Доброго ранку, сонечко ясне
 Доброго ранку, земле прекрасна.
 Доброго ранку, дерева багряні
 Доброго ранку, квіти духмяні.
 Доброго ранку, птахи галасливі.
 Доброго ранку, люди щасливі.

Звучить аудіо запис пісні Г. Лисенка «Осінь – чарівниця»

- Діти про що ця пісенька, про яку пору року?
- А зараз яка пору року?

Так зараз осінь - чарівниця хазяйнує в нашому краї і щедри подарунки свої нам дарує.

Які подарунки нам осінь дарує?

Так осінні щедроты всюди: на городах, в саду, у лісі.

І нам осінь передала ось цей гарний кошик. Цікаво, а що там. Я пропоную відгадати загадки і дізнатися, що там є.

Жовте, червоне чи зеленувате

Ще й рум'яненко бочок може мати,

Але завжди я кругленьке, мов куля

Кисло – солоденьке, усім я смакую. (Яблуко)

В осіннім садочку на гілці я висну

Я вужча вгорі, а ширша я знизу

Я жовта, довгаста, солодка мов мед

На лампочку трохи мій схожий портрет. (Груша)

Як ви гадаєте що в кошику?

Так щедра осінь передала нам кошик із смачними яблучками і грушками.

Як одним словом називаються яблука і груші?

(До групи залітає повітряна кулька з листом)

Ой, до нас завітав ще один сюрприз. А тут погляньте щеб є і лист . Цікаво хто нам його прислав. Давайте прочитаємо.

« Дорогі діти групи «Бджілки» ми лісові мешканці просимо вас допомогти нам заготовити фруктові запаси для зими. З повагою лісові мешканці.»

Діти , допоможемо лісовим мешканцям. Давайте для них зробимо цілий кошик з яблучками та грушками.

Яку форму має яблучко?(воно кругле, кулясте)

А груша? (груша видовжена, верхня її частина ширша, більш округла, а нижня – завужена)

Що є в середині кожного фрукта? (в середині кожного фрукта є насіннячко ,дрібне, темного кольору. З якого може вирости красиве фруктове дерево)

Фізкультхвилинка

От до саду ми підемо

Яблучка і грушки знайдемо

Будемо низько нахилитись

І у кошик їх збирати.

Садам дружно будемо йти

Обминаючи горбки

І всі дружно пострибаємо

З зайчиком і білочкою пограємо.

Відпочили , а тепер час братися за роботу. Сьогодні ми повинні будемо зробити фрукти для лісових друзів.

Показ виконання роботи

Для того , щоб зробити вам потрібно взяти по 4 квадрата хто буде робити яблучко і по 4 прямокутника якщо будете робити грушку. Їх треба скласти навпіл з'єднуючи сторони і кути , потім прикласти шаблон до лінії згину і обвести, взяти ножиці , вирізати по контуру. Тепер приступаємо до наклеювання : кладемо одну частину змащуємо клеєм накладаємо іншу половинку і так всі 4 частини. Тепер розгортаємо з'єднуємо і отримуємо ось таку яблучко. Але ще чогось не вистачає?

Приклеюємо маленьку коричневу гілочку і листочок.

Кожен з вас вибере собі фрукт який хотів би зробити.

Давайте пригадаємо , як ми будемо робити фрукти ?

Пальчикова гімнастика.

Виконання роботи дітьми.

Підсумок.

Як гарно ми з вами попрацювали цілий кошик фруктів зробили для наших лісових друзів. У нас також є кошик з фруктами , якими ми можемо поласувати.

Продовження додатку К

Заняття з конструювання «Лисичка – сестричка»

Програмовий зміст: Заохочувати дітей до експериментування з папером, продовжувати вчити дітей враховувати властивості паперу, вчити дітей створювати вироби у техніці оригамі, вчити робити паперові конструкції за технікою оригамі, вправляти у загинанні паперу, активізувати словник за темою; створювати емоційно – позитивну атмосферу, формувати вміння естетично оцінювати власну образотворчу діяльність, розвивати: увагу, мислення, пам'ять, дрібну моторику рук, творчість, вміння відтворювати дії послідовно, працювати за зразком; виховувати: дбайливе ставлення до тварин, цікавість.

Методи і прийоми: показ, пояснення, зацікавленість, схвалення, бесіда, худ/слово.

Матеріал: аркуш помаранчевого паперу для кожної дитини, готові вироби оригамі, ілюстрація – «Лисичка – сестричка»

Попередня робота: читання казок, розгляд ілюстрацій, бесіда, перегляд мультфільмів, відгадування загадок про лисичку.

Хід заняття

I. Організаційний момент.

Вихователь читає загадку дітям

В лісі модниця гуляє,

На всі боки поглядає

На ній шубка – хутряна –

Вся блищить, як золота.

- Дітки, ви здогадалися, хто це?....(лисичка)

- Які казки ви знаєте, де лисичка є головним героєм? Яка казка подобається вам найбільше? Як зазвичай автор описує характер лисички, яка вона? Як ви вважаєте кого ми сьогодні з вами будемо робити?

Мотивація.

- Розгляньмо іграшки – оригамі. Вони вам подобаються? Цікаві та оригінальні зроблені за допомогою працюючих пальчиків та фантазії. Спробуємо і ми створити таку красу власноруч, але спершу послухайте я розповім вам про лисичку.

II. Основна частина.

«Про лисичку»

Розкажу вам про лисичку,

Вовка сірого сестричку.

Хитра руда лиска дуже,

Та про це ти знаєш, друже.

Бо ж казки розповідають,

Який з нею клопіт мають –

Горобчика оббрехала,

Колобком поласувалась.
 І на лавці повалялась,
 Збитків наробила діду –
 Рибки вкрала для обіду.
 Журавля в дім запросила,
 Та нічим не пригостила.
 Курей дуже любить,
 Тому й в села забігає.
 Фарбою намалювалась –
 Красотою хизувалась.
 Якщо ж ти чого не знаєш,
 Та бажання знати маєш,
 Книжку взяти поспішай
 Й казочки перечитай.

Рухлива гра: «Лисичка в курнику»

Продуктивна діяльність

Показ та пояснення вихователем етапів роботи.

- Підготуємо пальчики до роботи

«Пальчикова гра: «Хитрий лис»

Під горою хвойний ліс
 (пальці розкриті, долонька на долоньки)

За горою хижий лис
 (пальці в пучку)

Вкрита травами гора
 (пальці до пальців)

Збоку лисяча нора
 (пальці закруглені)

Самостійна робота дітей під легку мелодію (індивідуальна допомога за потребою).

III. Підсумок заняття.

Виставка дитячих робіт

- Які гарні лисички! Ви дуже добре постаралися й усе зробили правильно – лисички схожі на справжніх. Молодці!

Продовження додатку К

Заняття з конструювання «Зайчаткова казочка»

Мета: навчити дітей конструювати з паперу книгу-гармошку, ділити папір на рівні 5 частин, згинати по лінії згину; розвивати окомір, мовлення, творчість, уяву, пам'ять; виховувати любов до книги та читання, акуратність.

Обладнання: запис шуму, зайці з ниток, журнали для дитячої творчості «Мамине сонечко», папір для конструювання книги, клей, пензлики, ножиці, серветки.

Хід заняття

Педагог показує дітям книжку – гармошку .

-Подивіться, діти, яка у мене незвичайна річ у руках! Що це? На вашу думку (книжка)

– Так, це книжка і вона незвичайна ,тому що зроблена власними руками і у вигляді гармошки!(педагог демонструє дітям ,імітуючи гру на гармошці)

– Як чудово, можна одночасно стати і письменником, і музикантом. А ви б хотіли зробити собі таку ж ? (так)

- ОЙ! А хто це гомонить так голосно(запис шуму)!Йдемо поглянемо!(педагог підводить дітей до виставки дитячих робіт з минулого заняття – іграшкові зайці з ниток за мотивами оповідання «Зайчаткова казочка») А це ж наші зайченята! Упізнали їх? (так)

- Як ви думаєте ,чому вони галасують? (відповіді дітей) Здається мені я здогадуюсь . Послухайте загадку і ви теж зрозумієте!

Дуже я потрібна всім

І дорослим, і малим.

Всіх я розуму учу,

А сама завжди мовчу. (КНИЖКА)

- Так ,справді ,книжка !!! Пам'ятаєте що Зайчатко знайшло у лісі?(книжку) Так, ми з вами зробили таких зайців на минулому занятті, а от книжок вони не мають тому і галасують.

- Допоможемо? (так)

-Ви станете письменниками і самі оберете про що буде ваша книга для зайчатка !(педагог підводить дітей до журналів для дитячої творчості «Мамине сонечко» ,діти обирають журнал)

– А тепер ви можете обирати малюнки та вирізати їх , а потім ми їх приклеїмо ,як у моїй книжечці.(педагог демонструє дітям книгу, діти працюють, педагог допомагає)

-От ми з вами готові зробити сторіночки яскравими але потрібно скласти нашу книжку у вигляді гармошки, давайте порахуємо скільки тут сторінок (діти рахують, педагог демонструє поетапно згинання сторін ,де потрібно провести пальцем, щоб згин був рівний, допомагає дітям).

-Мабуть ви стомились трішки. Відпочинемо .(Фізкультхвилинка).

Буратіно потягнувся(руки вгору):

раз нагнувся, два нагнувся,(нахили тулуба в сторони)

Руки в сторони розвів(руки в сторони)

,мабуть ключик загубив.(знижують плечима)

А щоб ключик відшукати ,нам навшпиньки треба встати.(підтягуються на пальчиках)

(за потреби проводиться двічі)

- А тепер давайте наповнимо нашу книгу зображеннями, які ви вирізали. (Діти наклеюють, педагог допомагає)

- Які ж ви молодці . Які чудові книги у вас вийшли. Тепер давайте знайдемо кожен своїх зайчиків і подаруємо їм книги. (Діти шукають, дарують).

- Зайчатка ще маленькі, тому вам потрібно розповісти їм про що ваша книжка.(Педагог дає дітям можливість обіграти вироби ,слухає розповіді дітей ,заохочує їх, допомагає)

-Ви сьогодні були молодці ! Дякую вам за те, що допомогли зайчаткам і зробили для них такі чудові книги! Тепер вони будуть

Продовження додатку К

Конспект заняття з ліплення «Зайчик»

Мета: вчити дітей ліпити зайця, використовуючи іграшку в якості натури; передавати форму частин іграшки: овальну (тулуб), округлу (голова), циліндричну (ноги); передавати пропорційне співвідношення частин і деталі (вуха, хвіст, лапи); вчити поєднувати виліплені частини в одне ціле, щільно з'єднувати їх шляхом примащування однієї частини до іншої.

Роздатковий матеріал: пластилін (білий, чорний, червоний, синій), дошка для ліплення, стеки.

Демонстраційний матеріал: м'яка іграшка заєць, заздалегідь виліплені деталі: тулуб, голова, ноги, лапи, вуха, хвіст.

Методичні прийоми: ігрова ситуація «До нас у гості прийшов заєць», бесіда про зайця (частини тіла, деталі), спонукання дітей до дії - «зліпимо зайцю друзів», самостійна діяльність дітей, фізкультхвилинка «Зайчик біленький сидить...», зображувальна діяльність дітей, підведення підсумків.

Хід заняття

Діти сідають на стільці навколо килима.

Вихователь:

- Діти, сьогодні до нас у гості завітав незвичайний гість. Відгадайте, хто це?

Довгі вуха, куций хвіст,

Невеликий сам на зріст.

На городі побував,

Нам капусту попсував.

Довгі ноги – скік та скік...

Ми погнались, він утік...

Діти: Зайчик.

Вихователь: Подивіться, який він чудовий. Хлопці, зверніть увагу на його частині тіла. Які частини тіла є у зайця?

Діти: Тулуб, голова, ніжки, лапки, вушка, хвостик.

Вихователь: Скажіть, якої форми тулуб? Голова? Ноги? Лапки? Вуха? Хвостик?

Діти відповідають: овальної, круглої.

Вихователь: Яка частина тіла найбільша?

Діти: Тулуб. Після тулуба за величиною йде голова, потім - ноги, лапки, вуха і найменша частина - хвіст.

Вихователь бере заздалегідь підготовлені частини: Скажіть, яким способом потрібно ліпити тулуб? Голову? Лапки? Вуха? Хвіст?

Діти: Треба взяти стеку, відламати шматочок пластиліну, розкачати круговими рухами долонь, щоб вийшов шар, потім прямими рухами розкачуємо пластилін у формі овалу.

Голову потрібно робити так: розкачати пластилін коловими рухами в форму кулі.

Лапки і вуха робляться способом розкочування «ковбаски».

Для хвостика береться найменший шматочок пласти ліна і розкочується маленька кулька.

Вихователь: Зверніть увагу, спочатку до тулуба прикріплюється голова, потім ноги, лапки, на голові - вушка, потім хвіст. Кожну деталь потрібно щільно примазувати при з'єднанні.

(Примітка. Прийом зображення вихідних форм (голови, тулуба, ніг) показувати не слід, так як ці способи повинні бути засвоєні раніше).

Вихователь: Дітки, подивіться, наш гість прийшов до нас один. Давайте зліпимо йому друзів, щоб йому не було самотньо.

Діти сідають на свої місця за столами.

Вихователь: Зайчик буде спостерігати за вами. Візьмемось за справу. Візьміть стеку, відламайте шматочок пластиліну за допомогою стеки. З якої частини тіла потрібно почати?

Діти: З тулуба. (Одна дитина вголос описує процес ліплення).

Вихователь: Тепер продовжимо. Яку частину будете ліпити?

Діти: Голову. (Одна дитина вголос описує процес ліплення).

Вихователь: Ви напевно трохи втомилися. Встаньте біля своїх стільчиків і виконуйте рухи і слова за мною.

Зайчик біленький сидить

І вухами ворушить.

Ось так, ось так,

Він вухами ворушить.

Зайчику холодно сидіти,

Треба лапоньки зігріти,

Ось так, ось так,

Треба лапоньки зігріти.

Зайчику холодно стояти,

Треба зайчику поскакати.

Ось так, ось так,

Треба зайчику поскакати.

Вихователь: Продовжимо. Яку частину будете ліпити зараз?

Діти: Лапки і ніжки. (Діти ліплять).

Вихователь: За яку частину візьметесь тепер?

Діти: Вушка. (Одна дитина вголос описує процес ліплення).

Вихователь: Молодці, у всіх виходить. І що залишилося зліпити?

Діти: Хвіст. (Одна дитина вголос описує процес ліплення).

Вихователь бере м'яку іграшку: Нашому гостю дуже сподобалися друзі, яких ви зліпили. Молодці! А тепер розставте зайчиків на підставки.

Діти ставлять свої роботи на підставку для демонстрації, чергові прибирають робочі місця.

Додаток М

Характеристика нетрадиційних технік малювання*Техніки «відбитку»**1. Монотипія*

Матеріал: целофан або скло (розміром з аркуш паперу), будь-які фарби, чиста вода, папір.

Техніка виконання: фарба наноситься на скло водою і пензликом. Потім на нього кладуть аркуш чистого паперу і притискають його пальцями. Залежно від плям і напрямку тертя виходять різні зображення. Ви не можете отримати те саме зображення двічі. Цей спосіб можна використовувати при тонуванні паперу для малювання пейзажів. Фон може бути однотонним і різнокольоровим.

2. Малювання жмаканим папером, квачиком

Матеріал: жмаканий папір або поліетиленовий кульок, акварельні фарби, пензлі, блюдце, серветки, аркуш паперу.

Технологія малювання: розведіть акварельні фарби в блюдце. Зімніть папір, умочіть його у фарбу і зробіть на папері відбиток. Потім пензликом домальовуємо деталі малюнка. Тематика занять: «Весняна листва», «Сади зацвіли», «Осіньна листва», «Дерева взимку», «Сова – мудра голова», «Веселі каченята», «Сніговик», «Віні Пух та П'ятачок».

3. Кляксографія («Малювання ляпками»)

Матеріал: папір, туш або брудна вода.

Техніка виконання: На аркуш паперу наносяться мазки (ляпки), зверху кладеться чистий аркуш. Клякси переходять з одного аркуша на інший. Діти розглядають отримані підказки, малюють деталі або просто називають те, що вони побачили.

4. Ниткографія

Матеріал: нитки та шнурки різної товщини, аркуш білого паперу, гуаш різних кольорів, пензлик.

Техніка виконання: складіть аркуш паперу навпіл і пофарбуйте кожну нитку і шнур в інший колір (робіть це швидко, щоб фарба не встигла висохнути). Розгортають вигнутий аркуш паперу і кладуть на нього змочені фарбою нитки і шnurки, хаотично скручуючи їх у міру викладення. Зігніть лист і притисніть його. Потім однією долонею сильно натискають на аркуш, а іншою намагаються швидко і різко висмикнути всі нитки. Діти розгортають і дивляться на своє творіння. Потім можна домалювати певні елементи малюнка.

5. Тиснення

Матеріал: фольга, паличка пластмасова (можна використати стержні від ручки, які не пишуть).

Техніка виконання: на фользі малюють сюжет або просто один - два предмети. Виходить карбування. Можна урізноманітнити роботу. Поверх фольги накладається копірка й малюнок, його обводять по контуру паличкою. На фользі в точності друкується те, що було на верхньому листі. Під фольгу потрібно підкласти журнал або книжку з м'якою обгорткою.

Техніки «штампування»

1. Малювання тичком

Матеріал: ватні палички, папір, фарба гуаш

Техніка виконання: ватні палички занурюють у фарбу і, тримаючи паличку у вертикальному положенні роблять відбиток. Тематика занять: «Плаття в горошок», «Ось пішов із хмарки град», «Сонечко - жучок», «Крапанка», «Сніг - сніжок», «Вогники на ялинці», «Міміза», різні візерунки.

2. Малювання листям

Матеріал: свіже листя з різних дерев й кущів (різноманітної форми), пензлі, гуашеві фарби.

Техніка виконання: Листя на клейонці малюють від середини до країв листя, потім акуратно перевертають на чистий аркуш і притискають. Далі

пензликом промальовуються дрібні деталі. Тематика може бути різноманітною: «Осінній килим», «Осінній букет у вазі, курчата, пташки, ведмедик, зайчик, ялинка (перевернутий дубовий лист) тощо.

3. Малювання поролоном

Матеріал: поролон, фарба гуаш.

Техніка виконання: змочіть шматочок пінопласту у фарбу і пофарбуйте методом примакування. Дуже добре малювати таким чином пухнастих звірятко, сніг і сніговика, а фон можна легко розмалювати. Малювати можна ручкою або олівцем, намотаним на тупий кінець поролоном, перев'язаним ниткою. Отримуємо великий пензлик без ворсу. Стрижень тримають перпендикулярно до поверхні листа, без нахилу, що залишає за собою, імітує шерсть тварин, верхівки дерев і сніг. Паличку з поролоном занурюють у фарбу (головне, щоб вона не була з великою кількістю води) і почніть покривати аркуш його слідами.

4. Малювання картоплиною

Матеріал: вирізаний штамп з картоплі, площинна посудина з гуашню.

Техніка виконання: попередньо вирізаний штамп певної форми замочують у посудину з гуашню і прикладають до аркуша паперу.

Техніки «дотику»

1. Малювання долонькою

Матеріал: фарба (гуаш), у блюдцях із вкладеним поролоном (поролон не дозволяє фарбі розприскуватися), папір (можна використати шпалери).

Техніка виконання: долоні занурюють у фарбу і притискають до аркуша

паперу. Долоня залишає слід краще, якщо її розмалювати губкою або пензликом. Можливі теми заняття: «Букет квітів для мами» (долонька і пальчики), «Дерево», «Рибки», «Чудові метелики», «Півники», «Ворони - каркарони», «Гюльпани», «Лебідь», «Сонечко» (промінці), «Ялинка» (колективна), «Осінній килим» (колективна) «Пальми», «Казкові птахи».

2. Малювання пальчиком

Матеріал: аркуш паперу, фарба.

Техніка виконання: пальчик занурюється у фарбу і притискають його до аркуша паперу. Тематика занять: «Намистинки», «Крап – крап – капітошки», різні ягоди: «Калина», «Горобина», «Смородина», «Виноград», «Міміза», «Бузок», «Святковий салют», «Квіти на галявині», «Візерунок на платті», «Прикрасимо ялинку», «Яблука на дереві або вишні»

Додаток Н

**Проект «Формування мистецько-творчої компетентності дітей
старшого дошкільного віку»**

Тема: Формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Автор проекту: Соболь Катерина Олегівна

Учасники та співучасники проекту: діти, батьки, вихователі.

Характеристика проекту:

- за домінуючою діяльністю: творчий
- за тривалістю: довготривалий
- за кількістю учасників: колективний
- за характером контактів: в межах освітньої установи.

База реалізації проекту: заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Журавка» Сумської області, Шосткинського району, місто Глухів.

Очікуваний результат (діти, педагоги, батьки):

1. Підвищення професійної компетентності педагогів.
2. Розкриття творчого потенціалу учасників проекту.
3. Активне впровадження нетрадиційних технік у зображувальній діяльності.
4. Розвиток креативності, конструктивних здібностей та художнього смаку.
5. Сприяння власному розвитку, прагнення до самовдосконалення.
6. Підвищення якості освітньо-виховного процесу.

Мета проекту:

- поглибити знання дітей про різні матеріали, їх властивості, призначення;
- формувати вміння дітей працювати з різними матеріалами;
- формувати вміння використовувати різні техніки у зображувальній діяльності;

- вчити дітей добирати відповідні засоби реалізації задуму;
- розвиток естетичного сприйняття об'єктів та явищ;
- розвивати самостійність, ініціативу;
- розвиток творчих здібностей;

Етапи реалізації проєкту		
Підготовчо -організаційний етап		
Мета: мотивація обраної проблеми; визначення форм, методів та прийомів реалізації проєкту.		
Діти	Педагоги	Батьки
Віртуальна екскурсія «Подорож до музею».	Обговорення ідеї проєкту, обмірковування шляхів його реалізації.	Навчання на онлайн платформах: «Всеосвіта, «На урок».
Екскурсія на базі ЗДО до народної світлиці.	Складання педагогами індивідуальних планів роботи над проєктом.	
Тематичні пізнавальні заняття: «Що можуть фарби», «Подорож до художника», «Кольорова веселка», «Чим можна малювати?».	Планування заходів щодо реалізації проєкту.	Опрацювання методичних рекомендацій через інтернет-ресурси
Вправи для розвитку технічних навичок «Раз мазочок, два мазочок», «Чарівні лінії»	Обговорення форми презентації результатів проєкту.	
	Визначення очікуваних результатів.	
Технологічний етап		
Мета: спрямувати роботу методичної служби на організацію і проведення заходів щодо реалізації проєкту; створити творчу групу.		
Діти	Педагоги	Батьки
«Веселі кольори» дидактичні та рухливі ігри, казки, вірші та загадки про кольори, презентації складених кольорів.	Планування роботи вихователя з дітьми.	«Нетрадиційні техніки малювання» альбом з методичними рекомендаціями.
Ігри та ігрові вправи для вивчення та закріплення кольорів, відчуття їх настрою та характеру: «Розкажи про характер та настрої кольорів», «Назви друзів червоної фарби»,	Підбір педагогічної та методичної літератури, яка може допомогти в реалізації проєкту.	

«Чарівники», «Веселка», «Допоможи Веселунчику і Сумунчику знайти свої стрічки», «Знайди сліди пір року», «Килимки доброї і злої феї».		
«Чарівні кола» багатофункціональна дидактична гра для закріплення знань про кольори, жанри живопису, пори року, для розвитку мовлення, уявних операцій (порівняння, аналізування, класифікація, узагальнення).	Розроблення тематики та планів занять.	Поповнення куточка з народознавства творами народно-вжиткового мистецтва.
	Планування роботи з батьками.	
Дидактична гра «Кольорове доміно» для закріплення знань про кольори, їх відтінки та для профілактики порушень постави (діти грають на підлозі).	Поповнення куточка зображувальної діяльності нетрадиційними матеріалами для малювання.	Створення музичної фонотеки.
	Поповнення добірки комплексів пальчикової гімнастики, упорядкування матеріалів та оформлення картотек.	
Дидактична гра «Склади візерунок» закріплення знань про композицію та навичок заповнення різних форм декоративними елементами.	«Художнє слово про природу» — добірка літературних творів для занять з образотворчої діяльності;	
	Ознайомлення з репродукціями картин відомих художників» — добірка репродукцій картин, короткі бібліографічні довідки про життя і творчість відомих художників, методичні рекомендації щодо ознайомлення з жанрами живопису, засобами виразності цього виду мистецтва тощо.	
Онлайн екскурсія «Подорож до музеїв декоративно – прикладного мистецтва України».		
Діяльнісний етап		
Мета: формувати у дітей образну уяву, виховувати художній смак; розвивати уміння та навички експериментування з матеріалами, необхідними для роботи в нетрадиційних техніках малювання; створювати умови для розвитку творчих здібностей.		
Діти	Педагоги	Батьки

Організація підготовчої роботи до занять — спостереження у природі, бесіди, використання художнього слова, розглядання картин та ілюстрацій тощо.	Організація роботи творчої групи над темою «Розвиток творчих здібностей дітей засобами нетрадиційних технік малювання».	Консультації на теми: «Майстерня генія», «Як готувати руку дитини до письма», «Значення спільної роботи з дорослим для розвитку творчих здібностей дитини».
Ознайомлення та вправління у використанні нетрадиційних технік малювання на заняттях: дудлінг, ляпкографія, ниткографія, монотипія, малювання квачиком, малювання пір'ям, малювання по – вологому, малювання зубною щіткою, рельєфне малювання, штампування та інше.	Засідання педагогічної ради на тему «Розвиток творчості у дітей дошкільного віку засобами зображувальної діяльності» здоров'я та розвитку творчості людини».	Виготовлення папки ширми та папки-«пересувки» з рекомендаціями щодо створення умов для організації образотворчої діяльності дитини вдома.
	Консультації на теми: «Гармонія барв», «Арт терапія як засіб збереження психічного здоров'я дошкільника».	
Закріплення знань під час дидактичних ігор, проведення рухливих ігор.	Проведення онлайн майстер-класу «Нетрадиційні техніки малювання».	
Удосконалення умінь та навичок під час самостійної художньої діяльності.		Вернісаж «Скрина творчих здібностей дошкільнят та їх батьків».
Створення дитячих альбомів, організація виставок дитячих робіт.	Залучення батьків до оснащення розвивального середовища у групі та участі в освітньому процесі.	
Підсумковий етап		
Мета: проаналізувати роботу над проектом; провести моніторинг досягнень дітей і оцінювання діяльності педагогів; презентувати результати проекту.		
Діти	Педагоги	Батьки
Моніторинг рівня вмінь і навичок дітей, аналізування продуктів їх творчої діяльності.		

Проведення інтегрованого заняття «Барви веселки».	Проведення підсумково - аналітичної онлайн бесіди за участю педагогів та батьків з метою підбиття підсумків проектної діяльності.	
Організація виставок дитячих робіт.	Презентація результатів проекту.	
	Мультимедійна презентація «Нетрадиційні техніки малювання» на засіданні методичного об'єднання вихователів.	